

Raftul
Denisei

Eric-Emmanuel

Schmitt

Copilul lui Noe

roman

Traducere din franceză de Ileana Cantuniari

HUMANITAS
fiction

Seria de autor
Eric-Emmanuel Schmitt

Roman tradus în peste douăzeci de limbi

„Această poveste despre încercările tragice la care îi supune Istoria pe oameni vă va urmări multă vreme. Eric-Emmanuel Schmitt își confirmă extraordinarul talent și sfidează încă o dată barierele genurilor literare și ale filozofiei.“

Lire

„Un roman plin de sensibilitate și de emoție.“

L'Echo

„Din tenebrele Holocaustului, Eric-Emmanuel Schmitt a reușit să extragă o poveste luminoasă, plină de speranță.“

Le Soir

Ilustrația copertei:
Felix Nussbaum, *Trei personaje* (detaliu).

Eric-Emmanuel Schmitt s-a născut la 28 martie 1960 la Lyon. În 1983 absolvă cursurile prestigioasei École Normale Supérieure din Paris cu o diplomă în filozofie. Trei ani mai târziu obține titlul de doctor în filozofie. Debutează în 1991 cu o piesă de teatru, *Noaptea la Valognes*. Îi urmează *Vizitatorul*, care îi aduce consacrarea și pentru care este distins cu trei premii Molière, *Variațiuni enigmatice*, *Libertinul* etc. În 1994 îi apare primul roman, *Secta egoiștilor*, dar scrie în continuare piese de teatru care fac săli pline atât în Franța, cât și în străinătate. În 2001 este recompensat de Academia Franceză cu Grand Prix du Théâtre pentru întreaga activitate. De același succes răsunător se bucură și romanele sale *Evangelia lui Pilat* (2000), *Partea celuilalt* (2001), *Pe când eram o operă de artă* (2002), precum și eseul *Viața mea cu Mozart* (2005). Volumele care alcătuiesc *Ciclul invizibilului* – *Milarepa* (1997), *Domnul Ibrahim și florile din Coran* (2001), *Oscar și Tanti Roz* (2002) și *Copilul lui Noe* (2004) – s-au aflat luni întregi pe listele de bestselleruri din numeroase țări. Eric-Emmanuel Schmitt e și autorul a două volume de povestiri, *Odette Toulemonde și alte povestiri* (2006) și *Visătoarea din Ostende* (2007). I s-au decernat peste douăzeci de premii și distincții literare, iar în 2000 a primit titlul de Chevalier des Arts et des Lettres.

Belgia anului 1942. Cel de-al Doilea Război Mondial nu și-a hotărât încă învingătorii. Evreii sunt siliți să se ascundă sau să fugă, alternativa fiind lagărul nazist. Cei care nu reușesc să se salveze încearcă măcar să-și pună copiii la adăpost. Micuțul Joseph se numără printre copiii care trebuie să se ascundă. El învață să uite, să-și anuleze identitatea, povestea, amintirile, familia. În internatul catolic unde este înscris pentru a i se pierde urma, Joseph îl întâlnește pe părintele Pons, un om a cărui misiune va fi să-l ajute pe Joseph să nu-și piardă nici speranța, nici credința în existența Binelui. Asemenea lui Noe, părintele Pons salvează făpturile Domnului din fața cataclismelor Istoriei. În catacombele bisericii catolice, el construiește o Arcă a spiritului pentru Joseph: o sinagogă unde pot fi studiate Tora și Cabala. Alături de părintele Pons, Joseph se va imbarca într-o călătorie spre limanul vremurilor care se reazăază în matcă.

SERIEA DE AUTOR
ERIC-EMMANUEL
SCHMITT

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

ERIC-EMMANUEL
SCHMITT

Copilul lui Noe

Traducere din franceză de ILEANA CANTUNIARI

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Rasuceanu
Coperta: Angela Rotaru

Eric-Emmanuel Schmitt

L'ENFANT DE NOE

© Éditions Albin Michel – Paris 2004

All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2008, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SCHMITT, ERIC-EMMANUEL

Copilul lui Noe / Eric-Emmanuel Schmitt; trad: Ileana Cantuniari. –

București: Humanitas Fiction, 2008

ISBN 978-973-689-231-8

Brînzaru, Simona (trad.)

821.133.1-31 = 135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

*Pentru prietenul meu Pierre Perelmutter, a cărui istorie
a inspirat, în parte, această povestire.*

*În memoria abatelui André, vicar al parohiei
Saint-Jean-Baptiste din Namur,
și a tuturor Dreptilor Popoarelor.*

Când aveam zece ani, făceam parte dintr-un grup de copii care, în fiecare duminică, erau scoși la licitație.

Nu eram vânduți: ni se cerea să defilăm pe o estradă pentru a găsi amatori care să ne ia. În public puteau să se afle la fel de bine adevărații noștri părinți, întorși în sfârșit din război, dar și cupluri dornice să ne adopte.

În fiecare duminică, urcam pe estradă cu nădejdea că voi fi măcar recunoscut, dacă nu ales.

În fiecare duminică, la adăpostul curții acoperite de la Vila Galbenă, aveam de făcut zece pași ca să mă înfățișez privirilor, zece pași ca să obțin o familie, zece pași ca să nu mai fiu orfan. Primii pași nu mă făceau să depun cine știe ce efort, atât de mare era nerăbdarea care mă propulsa pe podium, dar îmi pierdeam energia la jumătatea parcursului, iar pe ultimul metru abia mai reușeam să-mi târăsc bielele picioare. Când ajungeam la capăt, ca la marginea unei trambuline, mă aștepta vidul. O tăcere mai adâncă decât o prăpastie. Printre șirurile acelea de capete, de pălării, de cranii și de cocuri, o gură trebuia să se deschidă ca să exclame: „Fiul meu!” sau: „El e! Pe el îl vreau! îl adopt!” Cu degetele de la picioare crispate, cu trupul încordat în așteptarea celui strigăt care m-ar fi smuls abandonului, verificam dacă îmi îngrijisem cum se cuvine ținuta.

Sculat cu noaptea în cap, țâșnisem din dormitorul comun spre lavabourile reci unde începusem să-mi frec pielea cu un săpun verde, la fel de tare ca o piatră, înduioșător de lung și zgârcit cu spuma. Mă pieptănasem de douăzeci de ori pentru a mă asigura că părul îmi dă ascultare. Și deoarece costumul meu albastru pentru mers la liturghie îmi rămăsese prea strâmt la umeri, prea scurt la încheietura mâinilor și la glezne, mă făceam mic înăuntrul postavului aspru ca să ascund că acum crescusem.

În timpul așteptării, nu știi dacă trăiești o plăcere sau un chin; te pregătești pentru un salt despre al cărui rezultat nu

bănuiești nimic. Oare vei muri? Vei fi oare aplaudat?

Desigur, încălțările mele arătau jalnic. Parcă erau două bucăți de mucava borâtă. Mai multe găuri decât material. Spărturi legate cu sfoară de rafie. Un model aerisit, care permitea vântului și frigului să intre și-mi lăsa degetele de la picioare afară. Două hârburi care nu rezistaseră la ploaie decât din momentul în care le acoperiseră mai multe straturi de noroi. Singurul indiciu care permitea încălțărilor mele să treacă drept încălțări era că le purtam în picioare. Dacă le-aș fi ținut în mână, cu siguranță că mi-ar fi fost arătat cu amabilitate drumul spre lada de gunoi. Poate că ar fi trebuit să-mi păstrez saboții din cursul săptămânii? Dar vizitatorii Vilei Galbene nu puteau remarca lucrul ăsta privind de jos! Și totuși! Doar n-au să mă refuze din pricina încălțărilor! Da' Leonard roșcovanul nu-și recăpătase părinții deși umblase desculț?

— Te poți întoarce în sala de mese, micul meu Joseph.

În fiecare duminică, speranțele mele mureau la auzul acestei fraze. Părintele Pons sugera că nici de data asta nu fusese să fie și că trebuia să părăsesc scena.

Stânga-mprejur. Zece pași ca să mă fac nevăzut. Zece pași ca să mă reîntorc în brațele durerii. Zece pași ca să redevin orfan. La capătul estradei, tropăia deja un alt copil. Coastele îmi striveau inima.

— Credeți că am să izbutesc, părinte?

— Ce anume, băiete?

— Să-mi găsesc niște părinți.

— Părinți! Trag nădejde că adevărații tăi părinți sunt acum în afară de orice pericol și că-și vor face curând apariția.

Tot defilând astfel fără nici un rezultat, ajunseseam să mă simt copleșit de vinovăție, în realitate, ei erau cei care zăboveau să apară. Să se întoarcă. Dar era oare numai vina lor? Și oare mai trăiau?

Aveam zece ani. Cu trei ani în urmă, părinții mei mă încredințaseră unor necunoscuți.

De câteva săptămâni, războiul se încheiase. Odată cu el, se încheiase și timpul speranței și al amăgirilor. Noi, copiii ascunși, trebuia să ne întoarcem la realitate spre a afla, cu violența unei lovituri pe care-o primești în moalele capului, dacă mai aparțineam cumva unei familii sau dacă rămăseserăm singuri pe lume...

Totul începuse într-un tramvai.

Mama și cu mine traversam Bruxelles-ul, așezați în fundul unui vagon galben care scuipa scânteii și scotea răgete din tabla învelișului. Eu credeam că scânteile venite de pe acoperiș erau cele care ne dădeau viteză. Pe genunchii mamei, învăluit în parfumul ei dulce, cuibărit la adăpostul gulerului ei de vulpe, lansat cu mare viteză prin mijlocul orașului cenușiu, nu aveam decât șapte ani, dar eram împăratul lumii: înapoi, calicilor! Lăsați-ne să trecem! Mașinile se dădeau la o parte, șaretele se grăbeau, pietonii o luau la goană, iar conductorul era asemenea vizitiului unei călești imperiale în care ne aflam eu și mama.

Să nu mă întrebați cum era mama: poate oare cineva să descrie soarele de pe cer? De la mama veneau căldura, puterea, bucuria, îmi amintesc mai curând de hainele pe care le purta decât de trăsăturile chipului ei. Lângă ea râdeam și niciodată nu mi se putea întâmpla nimic grav.

De aceea, când i-am auzit pe soldații germani urcând, nu m-am pierdut cu firea. M-am mulțumit să-mi joc rolul de copil mut, căci, după cum stabilisem cu părinții mei care se temeau să nu mă dea de gol accentul meu idiș, mă feream să vorbesc de îndată ce se apropiu uniforme de culoarea metalului coclit sau mantalele din piele neagră. În acel an 1942 trebuia să purtăm stele galbene, dar tata, croitor iscusit, reușise să ne confecționeze niște paltoane care ne permiteau să ascundem steaua și s-o scoatem la iveală numai când era nevoie. Mama le numea „stelele noastre căzătoare”.

În vreme ce militarii discutau între ei fără să ne dea vreo atenție, am simțit-o pe mama încordându-se și începând să tremure. Să fi fost instinctul? Prinsese cumva vreo replică revelatoare?

Atunci ea se ridică în picioare, îmi acoperi gura cu mâna și, la stația următoare, mă împinse în grabă pe scări în jos. Ajunși pe trotuar, am întrebat:

— Mai aveam până acasă! De ce ne-am oprit?

— O să hoinărim un pic, Joseph. Ce zici, vrei?

Eu voiam tot ce voia mama, chiar dacă mă chinuiam să mă țin după ea pe picioarele mele de copil de numai șapte ani, atât de tare grăbea dintr-odată mama pasul, care devenise mai sacadat decât de obicei.

Pe drum, îmi propuse:

— O să mergem să facem o vizită unei mari doamne, ce zici, vrei?

— Da. Cine e?

— Contesa de Sully.

— Cât e de înaltă?

— Cum ai spus?

— Mi-ai spus că e o mare doamnă...

— Voiam să spun ca e nobilă.

— Nobilă?

În timp ce îmi explica de zor că un nobil era o persoană de obârșie înaltă care descindea dintr-o familie foarte veche, și că, fie și numai pentru noblețea sa, trebuia să-i arăți mult respect, mă conduse până în vestibulul unei superbe reședințe private unde ne ieșiră în întâmpinare toți servitorii.

Aici am fost dezamăgit, pentru că femeia care ne primi nu corespundea cu cea pe care mi-o închipuisem eu: deși coborând dintr-o „veche” familie, contesa de Sully părea foarte tânără și, chiar dacă era o „mare” doamnă de „înaltă” obârșie, nu părea să aibă mai mult decât mine în înălțime.

Discutară iute, cu glas scăzut, apoi mama mă sărută, cerându-mi s-o aștept acolo până ce se va întoarce.

Micuța, tânăra și dezamăgitoare contesă mă conduse într-un salon unde m-a servit cu prăjituri și cu ceai și unde mi-a cântat diverse arii la pian. Confruntat cu înălțimea plafoanelor, abundența gustării și frumusețea muzicii, am acceptat să-mi reconsider poziția și, afundându-mă cu plăcere într-un fotoliu capitonat, am admis că era o „mare doamnă”.

S-a oprit din cântat, a privit oftând orologiul, apoi s-a apropiat de mine, cu o cută de îngrijorare brăzdându-i fruntea.

— Joseph, nu știu dacă vei înțelege ce vreau să-ți spun, dar sângele nostru ne interzice să nu spunem copiilor adevărul.

Dacă ăsta era un obicei al nobililor, de ce mi-l impunea și mie? Credea cumva că și cu eram nobil? De altfel, eram oare? Eu, nobil? Poate... De ce nu? Dacă, la fel ca ea, nu trebuia să fiu nici înalt, nici bătrân, aveam o șansă.

— Joseph, și tu, și părinții tăi sunteți în mare primejdie. Mama ta a auzit ceva despre niște arestări care vor avea loc în

cartierul vostru. S-a dus să-l prevină pe tatăl tău, dar și cât mai multe alte persoane cu putință. Mi te-a lăsat mie în grijă ca să te ocrotesc. Trag nădejde că se va întoarce. Asta e. Nădăjduiesc cu adevărat că se va întoarce.

Ei bine, eu aș fi preferat să nu fiu nobil în fiecare zi: adevărul mi se părea destul de dureros.

— Mama se întoarce întotdeauna. De ce nu s-ar întoarce?

— Ar putea fi arestată de poliție.

— Ce-a făcut?

— N-a făcut nimic. Ea este...

Aici, din pieptul contesei răzbătu un oftat lung, care îi făcu perlele colierului să se ciocnească între ele. Ochii i se umeziră.

— Ce este? am întrebat eu.

— Este evreică.

— Păi, da. Suntem cu toții evrei în familie. Și eu sunt, să știi.

Pentru că aveam dreptate, m-a sărutat pe amândoi obraji.

— Și tu ești evreică, doamnă?

— Nu. Eu sunt belgiancă.

— La fel ca mine.

— Da. La fel ca tine. Și creștină.

— Creștină, asta înseamnă contrariul evreilor?

— Contrariul evreilor înseamnă nazist.

— Creștinele nu sunt arestate?

— Nu.

— Atunci e mai bine să fii creștină?

— Depinde față de cine. Joseph, până se întoarce mama ta, hai să-ți arăt casa.

— Aha, vezi, și tu știi că o să se întoarcă!

Contesa de Sully mă luă de mână și mă conduse pe scările care se avântau spre etaj, ca să admir vase, tablouri, armuri. În camera ei, am descoperit un perete întreg cu rochii atârinate de umerase. Și la noi acasă, la Schaerbeek, trăiam printre costume, ață și stofe.

— Ești croitor, ca tata?

Ea râse.

— Nu. Eu cumpăr toaletele pe care le realizează croitori ca tăticul tău. Că doar trebuie și ei să lucreze pentru cineva, nu e așa?

Am dat din cap, dar i-am ascuns Contesei faptul că în mod sigur nu de la noi își alesese ea veșmintele, căci nu văzusem niciodată haine atât de frumoase acasă la tata, toate acele catifele brodate, mătăsuri luminoase, manșete împodobite cu dantelă, nasturi care scânteiau ca niște bijuterii.

Apăru și contele care, după ce contesa îi descrise situația, mă privi cu atenție.

Înfățișarea lui se apropia mult mai tare de portretul unui nobil. Înalt, fin, bătrân în orice caz, mustața îi dădea un aer venerabil –, mă măăsura de la o asemenea înălțime, că am înțeles pentru cine înălțaseră așa de mult tavanele.

— Vino să mănânci împreună cu noi, copile.

Vocea lui era, cu siguranță, cea unui nobil! O voce plină, groasă, gravă, de culoarea statuilor de bronz pe care cădea lumina lumânărilor.

În timpul cinei, m-am achitat cu politețe de inevitabila conversație, deși mă preocupa întrebarea asta legată de origine: eram sau nu nobil? Dacă cei doi Sully erau gata să mă ajute și să mă primească în casa lor, era cumva din pricină că aparțineam aceluiași neam ca și ei? Deci nobil?

În momentul în care am trecut în salon ca să bem ceai de flori de portocal, mi-aș fi putut formula întrebările cu glas tare, dar, de teama unui răspuns negativ, am preferat să mai trăiesc o vreme cu această nedumerire măgulitoare...

Probabil că adormisem când s-a auzit soneria. Când, din fotoliul în care zăceam amorțit, i-am văzut pe tata și pe mama ivindu-se pe palierul vestibulului, am înțeles pentru prima dată că erau diferiți. Cu umerii încovoiați în hainele lor cenușii, cu niște valize din carton în mână, vorbeau cu multă nesiguranță, neliniște, de parcă s-ar fi temut atât de noaptea din care veneau, cât și de gazdele strălucitoare cărora li se adresau. M-am întrebat dacă nu cumva părinții mei erau săraci.

— E razie! Arestează pe toată lumea. Chiar și femeile și copiii. Familia Rosenberg. Familia Meyer. Laeger. Perelmutter. Toți...

Tata plângea. Mă simțeam jenat că vine să plângă, el, care nu plângea niciodată, în casa unor oameni precum cei din familia Sully. Ce însemna familiaritatea asta? Că eram nobili? Fără să mă mișc din fotoliul adânc în care mă credeau așipit, îi observam și ascultam totul.

— Să plecăm... Să plecăm, da' unde? Ca să ajungi în Spania, trebuie să străbați Franța, care nu mai oferă nici o siguranță. Și fără acte false...

— Vezi, Mishke, zicea mama, ar fi trebuit s-o urmărim pe mătușa Rita în Brazilia.

— Cu taică-meu care era bolnav, nici

— Acum e mort, Domnul să aibă grijă de sufletul lui.

— Da, e prea târziu.

Contele de Sully interveni și făcu un pic de ordine în discuția asta.

— O să am eu grijă de voi.

— Nu, domnule conte, soarta noastră nu contează. Pe Joseph trebuie să-l salvăm. Pe el mai întâi. Și doar pe el, dacă așa trebuie să fie.

— Da, întări și mama, pe Joseph trebuie să-l punem mai întâi la adăpost.

După mine, atâta considerație îmi confirma intuiția că eram nobil sau, în orice caz, eram nobil în ochii alor mei.

Contele îi liniști din nou.

— Desigur, am să mă ocup de Joseph. Am să mă ocup și de voi. Totuși va trebui să acceptați să vă despărțiți pentru o vreme de el.

— Josephélé, puiul meu...

Mama se prăbuși în brațele micuței contese care o bătu ușurel pe umeri. Spre deosebire de lacrimile tatei, care mă făcuseră să mă simt încurcat, ale ei îmi frângeau inima.

Dacă eram nobil, nu mai puteam pretinde că dorm! Am sărit cavalereste din fotoliu ca s-o mângâi pe mama. Cu toate astea, nu știu ce mi-a venit când am ajuns lângă ea, dar s-a întâmplat taman pe dos: m-am agățat de picioarele ei și m-am pus pe plâns mai dihai ca ea. Într-o singură seară, cei doi Sully au putut vedea tot tribul plângând! Cum să-i mai fi putut convinge acum că eram și noi nobili!

Încercând să creeze o diversiune, tata își deschise atunci valiza.

— Iată, domnule conte. Din moment ce nu voi putea niciodată să vă plătesc, vă dăruiesc tot ce posed. Acestea sunt ultimele mele costume.

Și ridică, agățate de umerase, hainele, pantalonii și vestele pe care le confectionase. Le mângâia cu dosul palmei, cu gestul obișnuit pe care-l avea la prăvălie, o mângâiere rapidă care punea în valoare marfa, subliniind felul cum cădea stofa, suplețea ei.

Mă simțeam ușurat că tata nu vizitase camera contesei odată cu mine și că fusese cruțat de vederea frumoaselor ei veșminte, altfel ar fi murit pe loc, fulgerat de rușine că îndrăznise să le arate unor persoane atât de rafinate niște articole atât de banale.

— Nu vreau să fiu plătit în nici un fel, prietene, spuse contele.

— Insist...

— Nu mă umili. Nu acționez din interes. Te rog, păstrea-

ză-ți comorile, îți vor fi poate de folos.

Contele numise costumele tatei „comori”! Ceva îmi scăpa. Oare mă înșelasem?

Am fost conduși la ultimul etaj al reședinței unde ne-au instalat într-o cameră mansardată.

Eram fascinat de cerul înstelat spre care dădea fereastra decupată în mijlocul acoperișului. Mai înainte, nu avusesem prilejul să contemp lu cerul, căci, din apartamentul nostru de la subsol, nu întrezăream prin ferestruică decât pantofi, câini și papornîțe. Bolta universală, catifeaua aceea adâncă presărată cu diamante, mi se părea încununarea firească a frumuseții care strălucea la fiecare etaj al acelei locuințe nobile. Astfel, cei doi Sully nu aveau deasupra lor o clădire cu șase familii dimpreună cu progeniturile lor, ci mantia cerească și astrele care nu atârnavu greu. Chiar că-mi plăcea să fiu nobil.

— Vezi tu, Joseph, îmi spuse mama, steaua aceea e steaua noastră. A ta și a mea.

— Cum se numește?

— Oamenii o numesc steaua păstorului, luceafărul; noi o s-o numim „steaua lui Joseph și a mamei”.

Mama avea o pasiune să dea mereu alte nume stelelor.

Îmi puse mâinile peste ochi, mă răsuci, apoi îmi arătă cerul.

— Unde e? Poți să mi-o arăți?

În imensitatea aceea, am învățat să recunosc fără echivoc „steaua lui Joseph și a mamei”.

Strângându-mă la piept, mama fredona un cântec de leagăn în idiș. De cum își termina cântecul, mă pune a să-i arăt steaua noastră. Apoi iarăși cânta. Încercam din răspuțeri să nu adorm, dornic să trăiesc acel moment cu toată intensitatea.

Tata, în fundul camerei, aplecat peste valize, își tot așeza și rânduia costumele bombănind. Printre două strofe pe care mama mi le susura la ureche, am avut puterea să-l întreb:

— Tăticule, ai să mă înveți și pe mine să cos?

Descumpănit, zăbovi cu răspunsul.

— Da, am stăruit eu. Mi-ar plăcea să fac și eu comori. Ca tine.

Se apropie de mine și, tocmai el, care era de obicei atât sever și de distant, mă strânse la piept într-o îmbrățișare lungă.

— Am să te învăț tot ce știu, Joseph. Și chiar și ce nu știu.

Probabil că, de obicei, barba lui neagră, aspră și înțepătoare îl supăra, căci se freca adesea pe obraji și nu lăsa pe nimeni să i-o atingă. În seara aceea, fără îndoială că nu mai

suferea de pe urma ei, așa că mi-a îngăduit să i-o pipăi plin de curiozitate.

— E plăcut, nu-i așa? murmură mama roșind, de parcă mi-ar fi făcut o confidență.

— Haide, haide, nu spune prostii, o certă tata.

Deși erau două paturi în încăperea, unul mare și unul mic, mama a stăruit să mă culc împreună cu ei în patul cel mare. Tata nu s-a opus prea tare. Devenise cu totul altul de când eram nobili.

Și acolo, uitându-mă la stelele care cântau în idiș, am dormit pentru ultima oară în brațele mamei.

Nu ne-am spus niciodată adio. Poate că asta s-a datorat înlănțuirii confuze de împrejurări? Poate că a fost dorința lor ca lucrurile să se petreacă astfel? Desigur că nu doreau să trăiască scena respectivă și încă și mai puțin să mă facă pe mine s-o trăiesc... Firul s-a rupt fără ca eu să-mi dau seama: au lipsit toată după-amiaza zilei următoare și nu s-au mai întors niciodată.

De fiecare dată când îi întrebam pe conte și pe minuscula contesă unde se aflau părinții mei, răspunsul venea invariabil: „La adăpost”.

Mă mulțumeam cu atât, căci energia mi-era absorbită de descoperirea unei noi vieți: viața mea de nobil.

Când nu exploram singur cotloanele și ungherele acelei locuințe, când nu căscam gura la dansul femeilor de serviciu înhămate la diverse treburi, care la frecat argintăria, care la bătut covoare sau scuturat perne, îmi petreceam ore întregi în salon împreună cu contesa care mă ajuta să-mi perfecționez cunoștințele de limbă franceză, interzicându-mi orice expresie în idiș. Mă purtam cu atât mai docil cu cât mă îndopa cu prăjituri și cu valsuri la pian. Eram mai ales convins că dobândirea definitivă a statutului meu de nobil atârna de stăpânirea acestei limbi, desigur, ternă, cu cuvinte greu de pronunțat, mult mai puțin amuzantă și colorată decât a mea, dar dulce, echilibrată, distinsă.

În fața oaspeților, trebuia să le spun contelui și contesei „unchiule” și „mătușă”, căci mă prezentau drept unul dintre nepoții lor olandezi.

Ajunsesem să cred eu însumi că așa și era, când, într-o dimineață, polițiștii au înconjurat casa.

— Poliția! Deschideți! Poliția!

Niște bărbați bateau cu violență în ușa din față, soneria părând să nu le fie de ajuns.

— Poliția! Deschideți! Poliția!

În halat de mătase, contesa dădu buzna în camera mea,

mă ridică și mă duse în brațe până la patul ei.

— Să nu te temi de nimic, Joseph, să răspunzi în franceză mereu, la fel ca și mine.

În timp ce polițiștii urcau scara, ea începu să-mi citească o povestire, în vreme ce stăteau amândoi rezemați de perne, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Cum intrară în cameră, ne aruncară o privire furibundă.

— Ascundeți o familie de evrei!

— Scotociți pe unde vreți, spuse ea tratându-i de sus, cercetați pereții, forțați încuictorile valizelor, ridicați paturile: oricum, nu veți găsi nimic. În schimb, încă de mâine, vă garantez că veți auzi vorbindu-se de mine.

— S-a făcut un denunț, doamnă.

Fără să-și piardă cumpătul, contesa se indignă că poliția dădea crezare te miri cui, îi preveni că toată povestea asta n-avea să rămână fără urmări, că va ajunge până la palat din moment ce era intimă cu regina-mamă, apoi îi anunță pe funcționari că greșeala asta grosolană avea să-i coste propria carieră, de asta puteau fi siguri!

— Iar acum cercetați! Cercetați odată!

În fața unei asemenea siguranțe dublate de indignare, șeful polițiștilor schiță deja un pas înapoi.

— Pot să vă întreb, doamnă, cine este acest copil?

— Nepotul meu. Fiul generalului von Grebels. E nevoie să vă înfățișez arborele nostru genealogic? Cred că vrei să te sinucizi, băiete!

După o percheziție care nu avu nici un rezultat, polițiștii plecară îngăimând o scuză după alta, și pleoștiți, și rușinați.

Contesa sări din pat. Cu nervii întinși la maximum, începu să plângă și să râdă în același timp.

— Tocmai mi-ai aflat unul dintre secrete, Joseph, unul dintre șiretlicurile mele femeiești.

— Care anume?

— Să acuzi în loc să te justifici. Să ataci când ești bănuț. Să muști mai degrabă decât să te aperi.

— E un lucru specific femeilor?

— Nu. Poți și tu să te servești de el.

A doua zi, cei doi Sully m-au anunțat că nu voi mai putea rămâne la ei, căci minciuna s-ar fi putut afla, în cazul unei anchete.

— Părintele Pons e cel care va veni și se va ocupa de tine. N-ai putea nimeri pe mâini mai bune. Va trebui să-i spui „părinte”.

— Bine, unchiule.

— Nu-i vei spune „părinte” ca să lași să se creadă că ar fi tatăl tău, așa cum îmi spui mie „unchiule”. Părintelui Pons toată lumea îi spune „părinte”.

— Chiar și dumneavoastră?

— Chiar și noi. Este preot. Și noi, când ne adresăm lui, îi spunem „părinte”. Polițiștii fac la fel. Soldații germani, de asemenea. Toată lumea. Chiar și cei care nu cred.

— Cei care nu cred că el este părintele lor?

— Chiar și cei care nu cred în Dumnezeu.

Eram foarte impresionat să întâlnesc pe cineva care era „părintele” lumii întregi sau care trecea drept asta.

— Părintele Pons, am întrebat eu, are vreo legătură cu piatra ponce?

Mă gândeam la piatra aceea plăcută și ușoară pe care, de câteva zile, mi-o aducea contesa la baie ca să-mi frec cu ea călcâiele și să dau jos pielițele moarte și întărite. Având forma unui șoarece, obiectul mă fascina prin faptul că plutea nu te-ai aștepta la așa ceva din partea unei pietre și că-și schimba culoarea de îndată ce se uda de la alb-cenușiu la negru-antracit. Cei doi Sully izbucniră în râs.

— Nu înțeleg ce găsiți de râs, am zis eu, jignit. Poate că el e cel care a descoperit... sau născocit... piatra ponce. La urma urmei, cineva trebuie s-o fi făcut!

Încetând să mă mai ia peste picior, soții Sully dădură din cap.

— Ai dreptate, Joseph: ar putea să fie el. Totuși, n-are nici o legătură cu piatra.

Și totuși, când a sunat, apoi a intrat în palatul Sully, am știut imediat că despre el era vorba.

Omul, înalt, parcă îngust, dădea impresia că este alcătuit din două părți fără nici o legătură între ele: capul și restul. Trupul lui părea imaterial, înveșmântat într-un fel de stofă lipsită de relief, o robă neagră la fel de plată de parcă ar fi fost agățată de un umerăș, de sub care se iveau niște botine strălucitoare, care nu păreau să acopere nici un fel de gleznă. În schimb, capul ieșea în afară trandafiriu, cărnos, viu, proaspăt, inocent, ca un bebeluș care iese din baie. Îți venea să-l săruți, să-l cuprinzi în palme.

— Bună ziua, părinte, spuse contele. Acesta e Joseph.

Îl contemplam încercând să pricep de ce chipul lui nu doar că mă surprindea, ci mai degrabă părea să-mi confirme ceva. Dar ce anume să-mi confirme? Ochii lui negri mă priveau cu bunăvoință de sub cercul unor ochelari ușori.

Deodată mi s-a aprins beculțul.

— N-aveți păr pe cap! am exclamat eu.

Zâmbi, și l-am îndrăgit imediat.

— Mi-a căzut mult păr. Puținul care mai crește, îl rad.

— De ce?

— Ca să nu pierd timp cu pieptănatul.

Am pufnit în răs. Așa deci, el singur nu-și dădea seama de ce era chel? Era de-a dreptul caraghios ... Soții Sully se uitau la mine cu o înfățișare întrebătoare. Nici ei nu pricepeau? Trebuia să le spun eu? În fine, mie mi se părea evident: părintele Pons avea scăfârlia la fel de netedă ca o piatră pentru că trebuia să semene cu numele lui – Pierre Ponce!

Constatând că își manifestau în continuare mirarea, am simțit că se cuvenea să tac. Chiar dacă aveam să trec drept un imbecil...

— Știi să mergi pe bicicletă, Joseph?

Nu.

Nu îndrăzneam să le mărturisesc motivul acestei infirmități: de la începutul războiului, din prudență, părinții mei îmi interziceau să mă joc pe stradă. Așadar, în materie de jocuri, eram mult în urma ștregarilor de vârsta mea.

— Atunci am să te învăț eu, reluă părintele. Ai să încerci să stai la spatele meu. Prinde-te.

În curtea locuinței, străduindu-mă să mă ridic la înălțimea așteptărilor soților Sully, a fost nevoie de câteva încercări ca să izbutesc să mă țin pe portbagaj fără să cad.

— Să încercăm acum pe stradă.

Când am izbutit, contele și contesa s-au apropiat. M-au îmbrățișat iute.

— Pe curând, Joseph. O să venim să-ți facem o vizită. Atenție la Jacques Grăsanul, părinte.

Abia am avut timp să pricep că era vorba de un rămas-bun, că părintele și cu mine pedalam deja pe străzile din Bruxelles. Cum trebuia să-mi concentrez întreaga atenție ca să-mi mențin echilibrul, nu m-am putut lăsa în voia tristeții.

Sub ploaia fină care transformase asfaltul într-o oglindă uleioasă, înaintam cu repeziciune, înfiorați, clătinându-ne pe cei câțiva centimetri ai cauciucurilor.

— Dacă ne întâlnim cu Jacques Grăsanul, apleacă-te spre mine și vorbește-mi ca și cum ne-am cunoaște dintotdeauna.

— Cine e Jacques Grăsanul, părinte?

— Un trădător evreu care circulă într-o mașină a Gestapoului. Li-i arată naziștilor pe evreii pe care îi recunoaște

ca să fie arestați.

Tocmai remarcasem o mașină închisă neagră care ne urma agale. Am aruncat o privire în spate și am zărit, în spatele parbrizului, printre niște bărbați în mantale închise la culoare, un chip livid și transpirat care cerceta rapid cu ochii lui ca niște bile trotuarele de pe bulevardul Louise.

— Jacques Grăsanul, părinte!

— Iute, povestește-mi ceva. Nu se poate să nu știi niște istorii amuzante, Joseph!

Fără să-mi mai scotocesc mintea, am început să-mi înșir tot stocul de bancuri. N-aș fi crezut în vecii vecilor că îl vor distra atât de tare pe părintele Pons, care râdea cu poftă. Îmbătat brusc de succes, am început să mă hlizesc și eu, astfel că, atunci când mașina ne-a ajuns din urmă, eram deja mult prea amețit de succes ca să-i mai dau vreo atenție.

Jacques Grăsanul ne fixă cu o privire urâtă, lovindu-se ușor peste obraji fleșcăiți cu o batistuță albă împăturită, apoi, dezgustat de bucuria noastră de viață, îi făcu șoferului să accelereze.

Puțin mai târziu, părintele Pons o coti pe o stradă alăturată, iar automobilul se pierdu din vedere. Îmi jucam în continuare rolul de comic, când părintele Pons exclamă:

— Te implor, Joseph, oprește-te. Mă faci să râd în așa hal, că nu mai izbutesc să pedalez.

— Păcat. Așa n-o să mai aflați istoria celor trei rabini care încercau să meargă pe motocicletă.

La căderea nopții, noi ne aflam încă pe bicicletă. Părăsiserăm de mult orașul și străbăteam zona rurală unde copacii păreau acum negri.

Părintele Pons nu gâfâia, dar nici nu prea mai vorbea, mulțumindu-se să mă întrebe „E-n regulă?”, „Mai poți?”, „N-ai obosit, Joseph?”. Cu toate astea, pe măsură ce înaintam, aveam sentimentul că eram tot mai familiari, cu siguranță din pricină că brațele mele îl țineau pe după mijloc, capul mi se odihnea pe spatele lui și simțeam prin stofa groasă cum căldura acelui trup subțire mă pătrundea încet. În sfârșit, o pancartă ne indică faptul că ajunsesem la Chemlay, satul părintelui Pons, iar el frână. Bicicleta scoase un nechezat, iar eu am căzut în șanț.

— Bravo, Joseph, ai pedalat bine! Treizeci și cinci de kilometri! Pentru început, e remarcabil!

M-am ridicat fără să îndrăznesc să-l contrazic pe părintele Pons. În realitate, spre marea mea rușine, nu pedalasem în

cursul călătoriei, lăsasem numai să-mi atârne picioarele în gol. Existau cumva și alte pedale pe care nici măcar nu le observasem?

Își așază bicicleta fără ca eu să mai am timp să verific și mă luă de mână. Am luat-o peste câmp până am ajuns la prima casă de la marginea satului Chemlay, o clădire scurtă și îndesată. Acolo, îmi recomandă să fiu cuminte, evită intrarea principală și ciocăni la ușa beciului.

Dinăuntru se ivi un chip.

— Intrați repede.

Domnișoara Marcelle, farmacistă, închise iute ușa și ne puse să coborâm cele câteva trepte care duceau la pivnița luminată cu zgârcenie de o lampă cu ulei.

Domnișoara Marcelle obișnuia să-i înspăimânte pe copii, și nici când se aplecă spre mine nu-și rată efectul obișnuit: am fost pe punctul să țin de repulsie. Să fi fost de vină penumbra? Luminatul de jos în sus? Domnișoara Marcelle semăna cu orice, numai cu o femeie nu; parcă ar fi fost un cartof așezat pe un trup de pasăre. Chipul ei cu trăsături apăsate, neregulate, cu pleoape zbârcite, cu piele brună la culoare, pătată, lipsită de strălucire, aspră, semăna cu un tubercul pe care un țăran tocmai l-a scos din pământ: o izbitură de hârleț desenase o gură subțire și două mici excrescențe, ochii; câteva fire de păr rar, alb la rădăcină, roșiatic la vârfuri, indica probabil că era vorba de renașterea de primăvară. Ridicată pe picioarele-i slabe, adusă de spate, cu trunchiul alcătuit parcă numai din stomac, aidoma unui măcăleandru pântecos, umflată de la gât până la vîntre, cu mâinile înfipite în șolduri, cu coatele scoase în afară de parcă ar fi vrut să-și ia zborul, părea că mă fixa cu privirea înainte de a începe să mă ciugulească.

— Evreu, desigur? întrebă ea.

— Da, spuse părintele Pons.

— Cum te cheamă?

— Joseph.

— E bine. Nu e nevoie să-i schimbăm numele: e atât un nume de evreu, cât și unul de creștin. Dar pe părinții tăi?

— Pe mama o cheamă Lea. Pe tata, Michael.

— Te întreb de numele de familie.

— Bernstein.

— O, ce catastrofă! Bernstein... O să-ți zicem Bertin. Am să-ți fac acte pe numele de Joseph Bertin. Hai, vino după mine, să-ți fac o poză.

Într-un colț al încăperii mă aștepta un scaun fără spătar, așezat în fața unui decor pe care era pictat un cer deasupra

unei păduri.

Părintele Pons mă pieptănă, îmi aranjă hainele și-mi spuse să privesc la aparat, o cutie voluminoasă din lemn cu burduf pus pe un eșafodaj aproape de înălțimea unui om.

În clipa aceea un fulger străbătu încăperea, atât de rapid, de surprinzător, încât am crezut că visasem.

În timp ce mă frecam la ochi, domnișoara Marcelle puse o altă placă în burduful ca de acordeon și fenomenul luminos se repetă.

— Mai vreau o dată! am cerut eu.

— Nu, două sunt de ajuns. Am să le dezvolt în noaptea asta. Sper că n-ai păduchi?! Mă rog, să-ți dai cu loțiunea asta. N-ai nici răie? Oricum, am să te frec cu peria și cu niște sulf. Ce-ar mai fi de făcut? Domnule Pons, doar câteva zile și vi-l înapoiez, vă convine așa?

— Îmi convine.

Mie însă nu-mi convenea deloc: simțeam că mă lua groaza la ideea de a rămâne singur cu ea. Necutezând să spun nimic, am întrebat în schimb:

— De ce spui „domnule”? Trebuie să spui „părinte”.

— Spun cum îmi place. Domnul Pons știe foarte bine că detest preoții, că-s anticlericală de când mă știu și că scuipe ostia. Eu sunt farmacistă, prima femeie farmacist din Belgia! Prima femeie cu diplomă! Am făcut studii și știu ce înseamnă știința. Așa că chestia asta cu „părinte”... nu ține la mine! De altfel, domnul Pons nu-mi poartă pică.

— Nu, zise părintele, știi că ești o persoană bună.

Persoana bună începu să mormăie, ca și cum cuvântul „bună” prea aducea a limbaj de biserică.

— Eu nu sunt bună, eu sunt dreaptă. Nu-mi plac preoții, nu-mi plac evreii, nu-mi plac nemții, dar nu suport să se ia cineva de copii.

— Știi că duminică îți plac copiii.

— Nu, nici copiii nu-mi plac. Dar sunt totuși ființe umane.

— Păi atunci înseamnă că iubești omenirea.

— Ah, domnule Pons, încetează să mă tot faci să iubesc ceva! Asta e limbaj de popă. Nu iubesc pe nimeni și nimic. Meseria mea e să fiu farmacistă: asta înseamnă să ajut oamenii să rămână în viață. Îmi fac treaba, atâta tot. Gata, afară, ștergeți-o de aici. Am eu grijă de băiatul ăsta, să fie în ordine, curat, cu acte-n regulă, care să-l facă să doarmă liniștit, ei, drăcia dracului!

Se răsuci pe călcâie ca să evite discuțiile. Părintele Pons se aplecă spre mine și-mi şușoti zâmbind:

— „Ei, drăcia dracului” a devenit porecla ei în sat. Înjură mai abitir ca taică-său, care era colonel.

„Ei, drăcia dracului” mi-aduse ceva de mâncare, îmi făcu patul și-mi porunci, cu un glas care nu admitea să fie contrazis, să mă odihnesc bine. Când am adormit în seara aceea, nu m-am putut împiedica să nu simt o anume admirație pentru o femeie care spunea „ei, drăcia dracului” cu atâta naturalețe.

Am petrecut câteva zile alături de intimidanta domnișoară Marcelle. Stătea în fața mea, seară de seară, după o zi petrecută în laboratorul ei situat deasupra pivniței, unde trudea fără să se sinchisească la fabricarea noilor mele acte false.

— Te deranjează dacă trec aici că ai șase ani în loc de șapte?

— O să fac în curând opt, am protestat eu.

— Deci ai șase. E mai prudent. Nu se știe cât o să mai dureze războiul ăsta. Cu cât mai târziu vei fi adult, cu atât mai bine va fi pentru tine.

Când domnișoara Marcelle punea o întrebare, era inutil să-i răspunzi, căci nu îi era adresată decât ei înseși și nu aștepta un răspuns decât de la ea.

— Vei mai spune și că părinții tăi au decedat. De moarte naturală. Ia să vedem, ce boală i-ar fi putut doborî?

— Durere de burtă?

— Gripă! O formă fatală de gripă. Ia acum să te aud, dă-i drumul cu povestea!

Când era vorba să repetăm istoriile inventate de ea, domnișoara Marcelle ciulea brusc urechea la ceilalți.

— Mă numesc Joseph Bertin, am șase ani, m-am născut la Anvers, iar părinții mei au murit de gripă iarna trecută.

— E bine. Poftim, ia o bomboană mentolată.

Când îi dădeam satisfacție, avea gesturile unui împlânzitor de animale: îmi arunca o bomboană pe care trebuia s-o prind din zbor.

În fiecare zi, părintele Pons venea să ne vadă, fără să ne ascundă dificultățile de care se lovea în încercarea de a găsi un cămin care să mă adăpostească.

— Prin fermele din jur, toți oamenii „siguri” au primit deja unul sau doi copii. Pe de altă parte, eventualii candidați șovăie, s-ar simți mai înduioșați dacă ar fi vorba de un bebeluș. Joseph e deja mare, are șapte ani.

— Am șase ani, părinte, am exclamat eu.

Ca să mă răsplătească pentru intervenție, domnișoara Marcelle mi-a vârat în gură o bomboană, apoi a început să vocifereze, adresându-i-se preotului:

— Dacă vreți, domnule Pons, i-aș putea convinge eu pe șovăielnici.

— Cu ce?

— Ei, drăcia dracului! Gata cu medicamentele dacă nu-i primesc pe refugiații dumitalc. N-au decăt să crape așteptând cu limba scoasă!

— Nu, domnișoară Marcelle, trebuie ca oamenii să accepte singuri să-și asume riscul ăsta. Îi paște închisoarea pentru complicitate...

Domnișoara Marcelle se răsuci spre mine.

— Ți-ar plăcea să intri la internat la școala părintelui Pons?

Știind că n-avea nici un sens să răspund, nici nu m-am clintit și am lăsat-o să continue.

— Ia-l cu dumneata la Vila Galbenă, domnule Pons, chiar dacă ăsta e primul loc unde se vor duce să caute copii ascunși. Dar, drăcia dracului, cu actele pe care i le-am făcut...

— Dar cum am să-l hrănesc? Nu mai pot cere nici măcar o singură cartelă de aprovizionare suplimentară de la autorități. Copiii de la Vila Galbenă sunt subalimentați, doar o știți bine.

— Aș! Nu e nici o problemă! Primarul vine în seara asta aici pentru injecție. Mă ocup eu de asta.

Noaptea, după ce coborâse storul metalic peste vitrina farmaciei, făcând o hărmălaie de parcă ar fi aruncat în aer un tanc, domnișoara Marcelle veni după mine în pivniță.

— Joseph, voi avea poate nevoie de tine. Te rog să urci și să intri în dulapul pentru paltoane. Poți să stai cuminte acolo, fără să scoți o vorbă?

Cum nu răspundeam nimic, se enervă.

— Ți-am pus o întrebare! Ei, drăcia dracului, ești tâmpit sau ce-i cu tine?

— De acord.

Când se auzi clopoțelul de la ușă, m-am strecurat printre stofele care atârnavu îmbibate de naftalină, în vreme ce domnișoara Marcelle îl introducea pe primar în partea din spate a prăvăliei. Îi luă paltonul de gabardină și mi-l vârî mie sub nas.

— Mi-e tot mai greu să-mi procur insulina, domnule Van der Mersch.

— Ah, trăim vremuri tare grele...

— Într-adevăr, n-am să vă pot administra injecția

săptămâna viitoare. E penurie! Gata! S-a terminat!

— Dumnezeu!... atunci... ce fac cu diabetul meu...

— Nu mai avem cum, domnule primar. Doar dacă...

— Doar dacă ce, domnișoară Marcelle? Spuneți! Sunt gata de orice.

— Doar dacă îmi dați niște cartele alimentare. Le-aș putea schimba pe medicamentul dumneavoastră.

În vocea primarului se ghicea panica.

— Cu neputință... sunt supravegheat... populația satului a crescut prea mult în ultimele săptămâni... și știți bine de ce... nu pot cere mai mult fără să atrag atenția Gestapoului asupra noastră... chestia asta... chestia asta ar cădea asupra noastră... Asupra noastră a tuturor!

— Luați tamponul ăsta de vată și apăsați tare. Mai tare!

În timp ce-l hărțuia astfel pe primar, se apropie de mine și-mi șopti, printre ușile dulapului, cu voce iute și joasă:

— Ia-i portcheiul din palton, cel pe lanț de sârmă, nu cel învelit în piele.

Am crezut că n-aud bine. De unde știa toate astea? Adăugă printre dinți:

— Și mișcă-te odată. Drăcia dracului!

Se întoarse să isprăvească pansamentul primarului în timp ce eu, băjbăind în întuneric, îl ușuram de portchei.

După plecarea musafirului, mă scoase din dulap, mă expedie în pivniță, apoi se pierdu în beznă.

A doua zi, cu noaptea-n cap, părintele Pons veni să ne avertizeze:

— E necaz mare, domnișoară Marcelle, au fost șterpelite cartelele de aprovizionare de la primărie!

Ea începu să-și frece mâinile.

— A, da? Și cum s-a întâmplat?

— Hoții au forțat obloanele și au spart o fereastră.

— Ia te uită! Primarul și-a distrus primăria?

— Ce vrei să spui? El e cel care a șterpelit...

— Nu, eu am făcut-o. Cu cheile lui. Dar, când i le-am pus la loc în cutie azi-dimineață, eram sigură că va simula o spargere ca să nu fie bănuit. Hai, domnule Pons, ia-le. Întreg blocul ăsta de foi e al dumatăle.

Deși ursuză și incapabilă să zâmbească, domnișoara Marcelle avea în ochi o strălucire veselă.

Mă împinse de umeri.

— Hai! De-acum te duci cu părintele!

Până ce mi-au strâns bagajul, mi-au pus în ordine actele

false, am repetat povestea falsă a vieții mele, am ajuns la școală în timpul prânzului elevilor.

Vila Galbenă stătea culcată precum o pisică uriașă cuibărită pe creștetul colinei. Labele din piatră ale intrării duceau spre botul pisicii, o intrare cândva zugrăvită în roz, unde niște canapele uzate scoteau o limbă îndoielnică. La etaj, două ferestre mari cu geamuri de forma unor pleoape ovale dominau clădirea și țineau sub observație cu privirile lor fixe tot ce se petrecea în curte, între grilaj și platani. Pe acoperiș, două balcoane mansardate cu margini din fier forjat te duceau cu gândul la niște urechi, iar clădirea sălii de mese se rotunjea precum o coadă răsucindu-se spre stânga.

Cât privește culoarea galbenă a clădirii, doar numele mai rămăsese de ea. Un veac de jeg, de ploaie, de uzură și de mingi proiectate în tencuiala zidului de către copii deterioraseră, apoi lăsaseră dungi peste blana clădirii ce amintea de o pisică, de acum culoarea bătând într-un cenușiu roșcat.

— Bun venit la Vila Galbenă, Joseph, îmi spuse părintele Pons. Pe viitor, ea îți va fi școală și cămin. Avem aici trei tipuri de elevi: externii, care se întorc să ia prânzul acasă, semiinternii, care rămân la masa de prânz și internii, care locuiesc aici. Tu vei fi intern: am să-ți arăt patul și dulapul tău din dormitor.

M-am gândit la diferențele astea neobișnuite: externi, semiinterni, interni. Îmi plăcea că nu era doar o ordine, ci o ierarhie: de la școlarul simplu la elevul complet, trecând prin semielev. Intram așadar din capul locului în clasa superioară. Frustrat mai zilele trecute de ideea de noblețe, eram acum mulțumit că mi se conferă această distincție suplimentară.

În dormitor, am simțit că mă ia cu amețeală la gândul că voi face cunoștință cu dulapul meu nu avusesem niciodată un dulap doar al meu și, contemplând rafturile acelea goale, am visat la numeroasele comori pe care aveam să le rânduiesc acolo, fără să-mi dau prea bine seama că deocamdată nu aveam altceva de pus decât două bilete de tramvai folosite.

— Acum am să ți-l prezint pe nașul tău. Orice intern la Vila Galbenă e ocrotit de cineva mai mare decât el. Rudy!

Părintele Pons strigă „Rudy” de câteva ori, dar fără nici un succes. Supraveghetorii îl imitară. Apoi elevii. În sfârșit, după un răstimp care mi s-a părut insuportabil și care a întors școala cu susu-n jos, numitul Rudy și-a făcut apariția.

Făgăduindu-mi pe unul „mai mare” ca naș, părintele Pons nu mințise, Rudy era uriaș. Ajungea la asemenea înălțime, încât părea suspendat de un fir prins care-i susținea umerii

căzuți, în timp ce brațele și picioarele îi atârnau în gol, fără putere, dezarticulate, iar capul i se bălăbănea înainte, greoi, acoperit de o chică de păr prea negru, prea aspru, prea țeapăn, parcă ea însăși uimită că se află acolo. Mergea agale, scuzându-se parcă de gigantismul lui, ca un dinozaur indolent care ar zice: „Nu vă temeți: sunt un tip de treabă, nu mănânc decât iarbă”.

— Da, părinte? întrebă el cu voce gravă, dar moale.

— Rudy, ți-l prezint pe Joseph, finul tău.

— A, nu, părinte, nu e o idee bună.

— Să n-aud comentarii.

— Pare un băiat de treabă puștiul ăsta... Nu merită așa ceva.

— Te însărcinez să-i arăți școala și să-l înveți regulamentul.

— Eu?

— Fiind mai mereu pedepsit, cred că-l cunoști mai bine ca oricine. La a doua bătaie de clopot, îl vei aduce pe finul tău în clasa celor mici.

Părintele Pons plecă. Rudy se uită la mine ca la o grămadă de butuci pe care trebuia s-o care în spate și oftă.

— Cum te cheamă?

— Joseph Bertin. Am șase ani. M-am născut la Anvers, iar părinții mi-au murit de gripă spaniolă.

Ridică ochii spre cer.

— Nu-ți recita lecția, așteaptă să ți se pună întrebări dacă vrei să fii crezut.

Simțindu-mă rănit din cauza propriei mele stângăcii, am aplicat sfatul contesei de Sully și am mers drept la țintă:

— De ce nu vrei să fii nașul meu?

— Pentru că provoc deochiul. Dacă se nimerește o pietricică în mâncarea de linte, sigur va fi în farfuria mea. Dacă se rupe un scaun, e cel de sub mine. Dacă va cădea un avion, va fi peste mine. Am ghinion și aduc ghinion. În ziua în care m-am născut, tata și-a pierdut postul, iar mama a izbucnit în lacrimi. Dacă îmi încredințezi o plantă, se ofilește. Dacă îmi împrumuți o bicicletă, îi plesnesc cauciucurile. Parcă am degete moarte. Când stelele se uită la mine, se înfioară. Cât despre lună, o ia cu răcori. Sunt o calamitate universală, o eroare, o catastrofă, neșansa pe picioare, un adevărat *schlemazel*.

Cu cât își înșira jelaniile cu un glas care pendula de la registrul grav la cel acut sub influența emoției, cu atât eu mă prăpădeam mai tare de răs. Până la urmă l-am întrebat:

— Există evrei pe aici?

Încremeni.

— Evrei? La Vila Galbenă? Nici unul! N-au fost niciodată! De ce-mi pui întrebarea asta?

Mă apucă de umeri și se uită atent la mine.

— Ești cumva evreu, Joseph?

Mă scruta aspru. Știam că-mi pune la încercare sângele rece. Sub privirea lui severă, se ascundea implorare: „Încearcă să minți bine, te rog, spune-mi o minciună frumoasă”.

— Nu, nu sunt evreu.

Își slăbi strânsoarea, liniștit. Am continuat:

— De altfel, nici măcar nu știu ce înseamnă evreu.

— Nici eu.

— Cum arată evreii, Rudy? i

— Au nas coroiat, ochii proeminență buze care atârnă, urechi dezlipite.

— Se pare că au chiar și copite în locul picioarelor și o coadă între fese.

— N-aș crede, spuse Rudy cu un aer serios. În sfârșit, acum un evreu e mai ales o persoană care e alungată și arestată. E taman bine că tu nu ești, Joseph.

— E taman bine că nici tu nu ești, Rudy. Numai că ar trebui să te ferești să vorbești în idiș și să spui *schlemazel* în loc de ghinionist.

Tresări. Am zâmbit. Fiecare descoperise secretul celuilalt, puteam fi de acum complici. Ca să ne pecetluim acordul, mă puse să fac niște gesturi complicate cu degetele, palmele și coatele, apoi să scuip pe jos.

— Și-acum hai să vizitezi Vila Galbenă.

Cu un gest firesc, îmi luă mâna mea mică în uriașa lui labă caldă și, ca și cum fuseserăm dintotdeauna frați, mă ajută să descopăr universul în care aveam să-mi petrec anii următori.

— Totuși, murmură el printre dinți, nu găsești că am o mutră de victimă?

— Dacă ai învăța să te folosești de un pieptene, lucrurile ar sta cu totul altfel.

— Și înfățișarea mea? Ai văzut ce înfățișare am? Am picioarele ca niște șalupe și mâinile ca niște lopeți.

— Asta e din pricină că au crescut înaintea restului, Rudy.

— Mă multiplic, mă lungesc! Am ghinionul să mă transform în țintă!

— O siluetă înaltă inspiră încredere.

— Mda?

— Și atrage fetele.

— Mda... recunoaște că trebuie să fie cineva al naibii de *schlemazel* ca să-și spună singur *schlemazel*!

— Nu norocul îți lipsește, Rudy, ci mintea.

Așa a început prietenia noastră: mi-am luat imediat nașul sub aripa mea protectoare.

În prima duminică, la ora nouă, părintele Pons m-a chemat la el în birou.

— Joseph, îmi pare rău: aș vrea să mergi la liturghie împreună cu ceilalți copii de la internat.

— De acord. De ce vă pare rău?

— Nu te miră treaba asta? Va trebui să mergi într-o biserică, nu într-o sinagogă.

I-am explicat că părinții mei nu frecventau sinagoga și că îi bănuiam chiar că nu cred în Dumnezeu.

— Nu contează, conchise părintele Pons. Crede în ce vrei tu, în Dumnezeul lui Israel, în Dumnezeul creștinilor sau în nimic, dar aici poartă-te ca toată lumea. O să mergem la biserică din sat.

— Nu la capela din fundul grădinii?

— E dezafectată. Și apoi, vreau ca oamenii din sat să cunoască toate oițele din turma mea.

M-am întors în goană în dormitor ca să mă pregătesc. De ce eram oare atât de ațâțat la ideea că mă voi duce la liturghie? Simțeam desigur că era imperios necesar să devin catolic: astfel voi fi în siguranță. Mai mult: așa aveam să redevin normal. A fi evreu, deocamdată, însemna să am niște părinți incapabili să mă crească, să am un nume pe care era mai bine să-l schimb, să-mi controlez în permanență emoțiile și să mint. Atunci, unde era interesul? Așa că tare aveam chef să devin un mic orfan catolic.

Am coborât spre Chemlay în costumele noastre de postav albastru, așezați pe două șiruri în scara măgarului, potrivit-ne după ritmul unui cântec al cercetașilor. În fața fiecărei locuințe, priviri binevoitoare se opreau asupra noastră. Oamenii ne zâmbeau. Ne făceau semne prietenești. Eram și noi parte din spectacolul zilei de duminică: orfanii părintelui Pons.

Doar domnișoara Marcelle, în pragul farmaciei, părea gata să muște. Când preotul nostru, încheind marșul, trecu pe dinaintea ei, ea nu se putu opri să nu mârâie:

— La drum spre burdușirea căpățânilor! Hrăniți-i cu fum! Dați-le doza de opiu! Credeți că le veniți în ajutor, dar drogurile astea sunt otravă! Mai ales religia!

— Bună ziua, domnișoară Marcelle, răspunse părintele

Pons cu un zâmbet, vă prinde bine mânia, la fel ca în fiecare duminică.

Surprinsă de compliment, ea se refugie furioasă în prăvălie, trăgând ușa în urma ei atât de repede, că fu cât pe ce să strice clopoțelul de la intrare.

Grupul nostru trecu de porticul cu sculpturi neliniștitoare, iar eu am descoperit atunci prima biserică din viața mea.

Prevenit de către Rudy, știam că urma să-mi înmoi degetele în agheasmatar, să-mi fac semnul crucii peste piept, urmat de o mică genuflexiune în clipa când trebuia s-o pornesc pe aleea centrală. Lăsându-mă antrenat de către cei care mă precedau, împins de către cei care veneau în urma mea, am văzut cu spaimă că-mi venea și mie rândul. Mă temeam că, în momentul când aveam să ating agheasma, o voce va răsună între zidurile acelea și-mi va striga plină de mânie: „Copilul ăsta nu e creștin! Afară cu el! E evreu!” În loc de asta, apa se înfioră parcă sub mâna mea, îmbracă forma palmei mele și se înfășură, proaspătă și pură, în jurul degetelor mele. Prinzând curaj, m-am străduit să-mi desenez pe bust o cruce perfect simetrică, apoi am îndoit genunchiul acolo unde camarazii mei făcuseră întocmai, înainte de a mă alătura lor pe bancă.

„Iată-ne în casa Domnului, se înalță un glas subțire. Mulțumim că ne primești în casa Ta, Doamne.”

Am ridicat capul: dacă e să vorbim de casă, apoi asta da, casă! Nu așa, casa te miri cui! O casă fără uși și fără pereți despărțitori, dar cu ferestre colorate care nu se deschideau, cu stâlpi care nu serveau la nimic și plafoane rotunjite. De ce erau plafoanele curbate? Și atât de înalte? Și fără lustre? Și de ce, în jurul preotului, fuseseră aprinse lumânări deși eram în plină zi? Făcând un arc cu privirea, am constatat că erau suficiente scaune pentru toată lumea. Dar unde oare avea să se așeze Dumnezeu? Și de ce oare cele trei sute de ființe umane înghesuite pe podeaua cu dale a locuinței acelea ocupau atât de puțin loc? La ce servea tot spațiul acela din jurul nostru? Unde trăia Dumnezeu în locuința sa?

Zidurile vibrară, iar tremurul lor se transformă în muzică: cânta orga. Sunetele acute îmi gădilau urechile. Sunetele joase îmi înfiorau fesele. Melodia se desfășura densă, generoasă.

Într-o clipită, am înțeles totul: Dumnezeu era acolo. Pretutindeni în jurul nostru. Pretutindeni deasupra noastră. El era aerul care se clătina, aerul care cânta, aerul care țâșnea de sub bolți, aerul care se mlădia sub cupolă. El era aerul care se colora în nuanțele vitraliilor, aerul care strălucea, aerul care scotea scântei, aerul care mirosea a mir, a ceară de albine și a

parfum dulce de crin.

Îmi simțeam inima plină, o simțeam puternică. Îl inspiram pe Dumnezeu până în adâncul plămânilor, gata-gata să leșin.

Liturghia continua. Nu pricepeam nimic din ea, contemplan ceremonia cu lene și fascinație. Când mă străduiam să prind cuvintele, sensul depășea capacitățile mele intelectuale. Dumnezeu era unul, apoi doi – Tatăl și Fiul – și uneori trei – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Cine era Sfântul Duh? Un văr? Deodată, panică: se făceau patru! Parohul de la Chemlay mai adăugase și o femeie, Fecioara Maria. Încurcat de această multiplicare subită a dumnezeilor, am abandonat joaca asta cu familiile orientându-mă spre cântece, căci îmi plăcea să cânt cu glas tare.

În momentul în care parohul vorbi despre împărțirea prăjiturilor rotunde, eram gata să mă așez spontan la coadă, când camarazii mei mă traseră îndărăt.

— Tu n-ai dreptul. Ești prea mic. Încă nu ți-ai făcut comuniunea.

Deși dezamăgit, am scos un suspin de ușurare: motivul pentru care mă împiedicaseră nu fusese că eram evreu, înseamnă că asta nu se vedea.

Înapoiindu-ne la Vila Galbenă, am fugit după Rudy ca să-i împărtășesc entuziasmul meu. Dat fiind că nu asistasem până atunci niciodată la o reprezentație teatrală sau la un concert de muzică, asociam celebrării catolice plăcerile spectacolului. Rudy mă ascultă cu bunăvoință, apoi dădu din cap.

— Cu toate astea, încă n-ai văzut ce e mai frumos...

— Ce anume?

Urcă să ia ceva din dulapul lui și-mi făcu semn să-l urmez în parc. Ascunși sub castan, la adăpost de privirile curioșilor, ne-am așezat turcește pe jos, iar el îmi întinse un obiect.

Dintr-o carte de rugăciuni legată în piele de căprioară, a cărei moliciune mă mângâia cu o blândețe ireală, dintre paginile a căror margine aurită evoca aurul altarului, printre semne de carte din mătase care aminteau de veșmântul verde al preotului, dădu la iveală niște minunate cărți poștale. Ele înfățișau o femeie, mereu aceeași, deși trăsăturile chipului ei, pieptănătura, culoarea ochilor și a părului erau diferite. După ce îmi dădeam seama că era vorba de aceeași? După lumina frunții ei, după limpezimea privirii, după paloarea incredibilă a tenului ei care se colora în trandafiriu în obraji, după simplitatea rochiilor ei lungi, plisate în care stătea demnă, strălucitoare, suverană.

— Cine e?

— Fecioara Maria. Mama lui Isus. Soția lui Dumnezeu.

Nu mai era loc de îndoială, era cu adevărat de esență divină. Iradia. Prin contaminare, nici cărțile poștale nu mai păreau a fi din carton, ci din bezele, de un alb strălucitor de albuș de ouă bătut spumă, având, în scobituri și în relief, motive turnate care adăugau dantela lor nuanțelor delicate de albastru și de roz-eterat, pasteluri mai vapoaroase chiar decât norii zădărați de apariția zorilor.

— Crezi că e aur?

— Firește.

Îmi tot plimbam degetul peste boneta prețioasă care înconjura pașnicul chip. Atingeam aurul. Mângâiam pălăria Mariei. Mama lui Dumnezeu îmi dădea voie.

Fără veste, lacrimile mi-au umplut ochii și m-am lăsat să alunec în jos. Rudy făcu la fel. Plângeam ușor, ținând în dreptul inimii cartonașele noastre de comunianți. Fiecare se gândea la mama lui. Unde era ea? Simțea ea în acest moment seninătatea Mariei? Avea oare întipărită pe chip iubirea cu care se aplecase de mii de ori asupra noastră și pe care o regăseam pe acele cărți poștale, sau poate că pe față i se putea citi durerea, neliniștea, disperarea?

Am început să fredonez cântecul de leagăn matern, măturând cu glas subțire cerul printre ramuri. Cu două octave mai jos, Rudy mi se alătură cu glas răgușit. Și așa ne descoperi părintele Pons, doi copii care îngâneau un cântecel idiș plângând peste imaginile naive care o înfățișau pe Fecioara Maria.

Când îi simți prezența, Rudy o luă la goană. La șaisprezece ani, se temea mai mult decât mine de ridicol. Părintele Pons veni să se așeze alături de mine.

— Nu ești nefericit aici, nu?

— Nu, părinte.

Din dorința de a-i face pe plac mi-am înghițit lacrimile.

— Mi-a plăcut mult liturghia. Și sunt bucuros să merg săptămâna asta la catehism.

— Cu atât mai bine, spuse el, nu prea convins.

— Cred că, mai târziu, am să fiu catolic.

Se uită la mine cu blândețe.

— Tu ești evreu, Joseph, și, chiar dacă ai să alegi religia mea, ai să rămâi evreu.

— Ce înseamnă să fii evreu?

— Să fi fost ales. Să descinzi din poporul ales de Dumnezeu cu mii de ani în urmă.

— De ce ne-a ales? Pentru că eram mai buni decât alții?

Sau nu la fel de buni?

— Nici una, nici alta. Voi nu aveți nici un merit și nici un defect deosebit. A căzut asupra voastră, asta e tot.

— Ce a căzut asupra noastră?

— O misiune. O datorie. Să mărturisiți în fața oamenilor că nu există decât un singur Dumnezeu, iar prin acest Dumnezeu să-i siliți pe oameni să respecte oamenii.

— Am impresia că am cam dat greș, nu e așa?

Părintele nu răspunse. Am reluat:

— Dacă am fost aleși, atunci e ca să servim drept țință. Hitler vrea să ne facă de petrecanie.

— Poate că din cauza asta? Pentru că voi sunteți un obstacol în fața barbariei lui. Singulară e doar misiunea pe care Dumnezeu v-a dat-o. Nu poporul vostru. Știi că Hitler ar vrea să se descotorosească și de creștini?

— Nu poate, sunt prea mulți!

— Deocamdată, l-au împiedicat. A încercat în Austria, dar s-a oprit repede. Totuși, chestia asta face parte din planul lui. Evreii, apoi creștinii. Pornește la atac cu voi. O să termine cu noi.

Am înțeles că preotul acționa astfel și din solidaritate, nu numai din bunătațe. Asta m-a mai liniștit un pic. M-am gândit atunci din nou la contele și la contesa de Sully.

— Spuneți-mi, părinte, dacă eu descind dintr-o rasă veche de câteva mii de ani, respectabilă și așa mai departe, înseamnă că sunt nobil?

Mirarea îl făcu să tacă pentru o clipă, apoi murmură:

— Da, desigur, ești nobil.

— Așa îmi închipuiam și eu.

Eram liniștit că obținusem confirmarea intuiției mele. Părintele Pons continuă:

— Pentru mine, toți oamenii sunt nobili.

M-am făcut că nu observ adăugirea asta, ca să rețin doar ceea ce mă copleșea.

Înainte de a pleca, mă bătu ușor pe umăr.

— Poate că cererea mea te va nedumeri, dar nu vreau să dai prea mare atenție catehismului și nici cultului. Mulțumește-te cu minimum, de acord?

Se îndepărtă, lăsându-mă plin de furie. Așa deci, pentru că eram evreu, nu prea mi se cuvenea lumea normală! Nu mi-o împrumutau decât din vârful degetelor. Nu se cădea să mi-o însușesc! Catolicii voiau să rămână între ei, bandă de ipocriți și de mincinoși!

Scos din sărite, m-am dus după Rudy și am explodat de

mânie împotriva părintelui. Fără să încerce să mă calmeze, el mă încuraja să mă distanțez.

— Ai dreptate să nu te încrezi. Nu e prea transparent individul ăsta. Am descoperit că are un secret.

— Ce secret?

— O altă viață. O viață ascunsă. O viață rușinoasă, cu siguranță.

— Cum?

— Nu, nu pot să spun nimic mai mult.

A trebuit să-l hărțuiesc pe Rudy până seara când, istovit, mi-a încredințat în cele din urmă secretul pe care-l dibuise.

Noapte de noapte, după stingerea luminilor, când dormitoarele erau închise, părintele Pons cobora tiptil scările, trăgea zăvorul de la ușa din spate cu precauții de spărgător și ieșea în parcul școlii, întorcându-se abia peste două-trei ceasuri. În tot timpul absenței lui, lăsa să ardă o candelă în apartamentul său, ca să lase să se creadă că era acolo.

Rudy reperase aceste drumuri dus-întors, apoi se convinsese de existența lor atunci când el însuși se furișa afară din dormitor ca să fumeze în toaletă.

— Unde se duce?

— Habar n-am. N-avem dreptul să ieșim din Vila Galbenă.

— Am să-l urmăresc eu.

— Tu! N-ai decât șase ani!

— Șapte, în realitate. Aproape opt.

— Ai să fii dat afară!

— Crezi că mă vor înapoia familiei mele?

Deși Rudy refuza cu proteste vehemente să devină complicele meu, am izbutit să-l fac să-mi dea ceasul lui și am așteptat seara cu nerăbdare, fără să fiu măcar nevoit să mă lupt cu somnul.

La ora nouă și jumătate, m-am fofilat printre paturi până pe coridor, de unde, la adăpostul sobei mari, l-am văzut pe părintele Pons cum coboară, alunecând tăcut ca o umbră de-a lungul zidurilor.

Cu mișcări rapide și diabolice, trase de zăvoarele voluminoase ale ușii din spate și se strecură afară. Întârziind din cauza minutului de care aveam nevoie ca să împing canatul ușii fără ca el să scârțâie, am fost cât pe ce să pierd urma siluetei subțirele care se îndepărta printre copaci. Să fi fost cu adevărat același om, demnul preot salvator de copii, cel care mergea acum iute sub lumina chioară a lunii, cu pas mai ușor decât cel al unui lup, ocolind tufișurile și buturugile în

care eu îmi prindeam picioarele goale, fără saboți? Tremuram de teamă ca nu cumva să mă lase prea în urmă. Ba, mai rău, îmi era frică să nu cumva să se facă nevăzut, într-atât se dovedise, în seara aceea, o creatură malefică familiarizată cu cele mai ciudate vrăji.

În poiana unde se termina parcul încetini. Ajunsese la zidul împrejmuitoar. Nu exista decât o singură ieșire, mica poartă din fier care dădea spre drum, alături de capela dezafectată. Pentru mine, urmărirea se oprea acolo: nu voi avea niciodată curajul să mă țin pe urmele lui, îmbrăcat în pijama, cu picioarele înghețate, în beznă câmpiei necunoscute. Numai că el se apropie de biserica îngustă, scoase de sub sutană o cheie uriașă, deschise ușa și o încuie iute de două ori în urma lui.

Deci asta era enigma părintelui Pons? Se ducea să se roage singur, tiptil, seara, în fundul grădinii? Eram dezamăgit. Ce putea fi mai neînsemnat? Ce putea fi mai puțin românesc? Dărdâind de frig, cu degetele de la picioare umede, nu aveam altceva mai bun de făcut decât să mă întorc.

Însă deodată ușa ruginită se dădu în lături și un intrus, venit din exterior, pătrunse în incintă, cu un sac în spinare. Fără șovăială, se îndreptă spre capelă unde bătu de câteva ori în ușă, bătaii discrete, ritmate, care se conformau fără îndoială unui cod.

Părintele deschise, schimbă cu glas scăzut câteva cuvinte cu necunoscutul, luă în primire sacul, apoi trase din nou zăvorul. Omul plecă fără să mai aștepte.

Am rămas în spatele trunchiului care mă adăpostea, uluit. La ce fel de comerț ilicit se deda părintele? Ce strângea el în sacul acela? M-am așezat pe mușchi, cu spatele rezemat de un stejar, decis să aștept următoarea livrare.

Din tăcerea nopții răzbateau trosnete, de parcă totul s-ar fi mistuit într-un foc al neliniștii. Se auzeau zgomote furișe, frânturi de zgomote rămase în suspensie, fără explicație, scurte sfâșieri ale liniștii, vaiete la fel de greu de înțeles ca durerea mută care le urma. Inima-mi batea nebunește. O menghină îmi strivea țeasta. Spaima mea căpăta simptomele febrei.

Un singur lucru mă liniștea: tic-tacul ceasului. La încheietura mâinii, imperturbabil, amical, cadranul ceasului lui Rudy nu se lăsa impresionat de tenebre și continua să măsoare timpul.

La miezul nopții, părintele ieși din biserică, o închise cu grijă în urma lui și o apucă din nou pe drumul spre Vila

Galbenă.

Am fost gata-gata să-l opresc din mers, atât eram de istovit, dar el se fofila atât de iute printre copaci, că n-am avut timpul s-o fac.

La înapoiere, am dat dovadă de mai puțină prudență decât la plecare. Am călcat de câteva ori peste niște rămurele. La fiecare trosnet, părintele se oprea, neliniștit, și scruta bezna. Ajuns la Vila Galbenă, intră și trase cu un scârțâit zăvoarele în urma lui.

M-am pomenit rămas pe din afara internatului, iată un lucru la care nu mă gândisem! Clădirea se înălța dreaptă, compactă, întunecată, ostilă, în fața mea. Frigul și veghea îmi epuizaseră puterile. Ce-mi rămânea de făcut? Nu numai că vor descoperi a doua zi că mi-am petrecut noaptea afară, dar unde aveam să dorm acum? Voi mai fi oare în viață mâine?

M-am așezat pe trepte și am început să plâng. Măcar așa mă puteam încălzi. Durerea îmi dicta ce trebuie să fac: să mor! Da, lucrul cel mai demn era să mor acolo, imediat.

O mână se așează pe umărul meu.

— Hai, intră repede!

Am tresărit din reflex. Rudy mă scruta cu o expresie tristă.

— Când nu te-am văzut urcând în urma părintelui, am înțeles că se ivise o problemă.

Deși era nașul meu, măsura doi metri în înălțime, iar eu eram dator să-i fac zile fripte dacă voiam să-mi păstrez autoritatea, m-am aruncat în brațele lui și am acceptat, preț de câteva lacrimi vărsate, că nu aveam decât șapte ani.

A doua zi, în recreație, i-am dezvăluit lui Rudy ce descoperisem. Cu aerul cuiva care știe despre ce vorbește, lansă diagnosticul:

— Bursa neagră! Ca toată lumea, face contrabandă. Nu poate fi nimic altceva.

— Ce capătă în sacul ăla?

— De mâncare, ce naiba!

— De ce n-aduce sacul aici?

Rudy se poticni ca în fața unui obstacol. Am continuat:

— Și de ce stă două ceasuri în capelă, fără o lumină măcar? Ce face?

Rudy căuta răspunsul umblându-și cu degetele prin chică.

— Habar n-am... Poate că mănâncă ce e în sac!

— Ar sta părintele Pons două ceasuri să tot mănânce, slab cum e? Și încă ditamai sacul? Tu chiar crezi ce spui?

— Nu.

În cursul zilei, trăgeam cu coada ochiului spre părintele Pons de fiecare dată când aveam ocazia. Oare ce mister ascundea? Simula atât de bine o purtare normală, că începea să mi se facă frică de el. Cum putea cineva să se prefacă în asemenea hal? Cum putea cineva să-i păcălească atât de bine pe ceilalți? Ce oribilă duplicitate! Și dacă era diavolul în sutană?

Înainte de masa de seară, Rudy țâșni vesel spre mine.

— Am descoperit: e în Rezistență. Trebuie să fi camuflat un radioemitter în capela dezafectată. În fiecare seară primește informații și le transmite mai departe.

— Ai dreptate!

Ideea asta mi-a plăcut imediat, pentru că îl salva pe părintele Pons, reabilitându-l astfel pe eroul care venise după mine la familia Sully.

În amurg, părintele Pons organizează în curte o partidă de joc cu mingea. Am renunțat să joc pentru a-l admira mai bine așa cum era, liber, amabil, vesel printre copiii pe care îi ocrotea de naști. Nimic demonic nu izvora din ființa lui. Doar bunătatea ieșea la iveală. Era un lucru care-ți sărea în ochi.

Am dormit ceva mai bine în zilele următoare. Căci, de la intrarea mea în internat, mă temeam de venirea fiecărei nopți. În patul meu din fier, în așternuturile reci, sub impunătorul tavan al dormitorului nostru comun, lipit de salteaua atât de îngustă încât mă loveam cu oasele de arcurile metalice ale somierei, când împărțeam de fapt sala cu încă treizeci de camarazi și un supraveghetor, mă simțeam mai singur ca niciodată. Mă temeam să adorm, încercam chiar să rezist, iar în cursul acelor momente de luptă, propria mea tovarășie nu-mi plăcea. Mai rău, mă dezgusta. Hotărât lucru, nu eram decât o biată zdreanță, un păduche, mai puțin decât o balegă de vacă. Îmi spuneam vorbe grele, mă dojeneam, îmi făgăduiam pedepse cumplite. „Dacă nu te vei stăpâni, va trebui să dăruiești cea mai frumoasă bilă pe care o ai, bila de agată roșie, băiatului pe care-l detești cel mai tare. Poftim, lui Fernand!” Cu toate astea, în ciuda amenințărilor, tot cedam... Degeaba îmi luam precauții, dimineața mă trezeam cu șoldurile lipite de o pată caldă, umedă, cu iz greu de fân cosit, al cărei contact și iz îmi plăceau la început, făcându-mă să mă rostogolesc fericit deasupra ei, până ce deveneam conștient, îngrozitor de conștient, că, o dată mai mult, făcusem pipi în pat! Mă simțeam cu atât mai rușinat cu cât, de ani buni, reușisem să rămân curat. Or Vila Galbenă mă făcea să

regresez, și nu puteam pricepe de ce.

Timp de câteva nopți, poate pentru că atunci când eram cu capul pe pernă, gata să alunec în somn, mă gândeam la eroismul părintelui Pons, am izbutit să-mi controlez vezica.

Într-o duminică după-amiază, Rudy veni către mine cu un aer conspirativ.

— Am cheia...

— Cheia de la ce?

— Cheia de la capelă, firește.

Puteam acum să verificăm ce fel de activitate întreprindea acolo eroul nostru.

Câteva minute mai târziu, găfâind, dar plini de entuziasm, pătrundeam în capelă.

Era goală.

Nu tu bănci, nu tu scăunele de rugăciune sau altar. Nimic. Doar ziduri date cu var. O podea plină de praf. Pânze de păianjen groase, uscate. Nimic. O clădire veche, lipsită de orice interes.

Nu cutezam să ne uităm unul la altul, temându-ne să nu recunoaștem în decepția celuiilalt confirmarea propriei dezamăgiri.

— Hai să urcăm în clopotniță. Dacă există vreun radioemițător, atunci acolo sus trebuie să fie.

Ne-am năpustit pe scara în formă de melc. Sus, ne aștepta doar găinațul porumbeilor.

— Totuși, nu se poate!

Rudy izbi din picior. Ipoteza lui se făcea fărâme. Părintele ne aluneca printre degete. Nu izbuteam să dăm de rost misterului care-l înconjură.

Dar pentru mine și mai grav era că nu mai puteam crede în statutul său de erou.

— Hai să ne întoarcem.

Cât am străbătut păduricea, chinuiți de această întrebare – ce făcea oare părintele, nopți de nopți, în întuneric, între zidurile alea goale? –, n-am schimbat o vorbă. Mă hotărâsem: nu aveam să mai aștept nici măcar o zi ca să descopăr, cu atât mai mult cu cât riscam să reîncep să-mi inund salteaua.

Beznă. Peisaj mort. Tăcere, fără glas de păsări.

La ora nouă și jumătate, eram la post pe scara Vilei Galbene, mai bine îmbrăcat decât data trecută, cu un fular în jurul gâtului, cu saboții înfășurați în păslă ca să nu fac zgomot.

Umbra coborî scara și se afundă în parc unde bezna ștersese toate contururile.

Odată ajuns la capelă, am țâșnit în zona de lumină și am

ciocănit codul secret pe canatul de lemn.

Ușa se întredeschise și atunci, fără să aștept vreo reacție, m-am strecurat înăuntru.

— Dar...

Părintele nu avusese timp să mă identifice, văzuse pesemne trecând o siluetă mai mărunță decât de obicei. Din reflex, închisese ușa în urma mea. Eram acum amândoi blocați în penumbră, fără să putem desluși trăsăturile sau conturul celuiilalt.

— Cine ești? strigă părintele.

Îngrozit acum de cutezanța mea, n-am izbutit să răspund.

— Cine ești? repetă părintele, de data asta cu voce amenințătoare.

Îmi venea s-o iau la goană. Se auzi un scăpărat, o flacăară țâșni din întuneric. Chipul părintelui Pons se desenă la lumina unui chibrit, cu trăsăturile alterate, contorsionate, neliniștitoare. M-am tras înapoi. Flacăra se mișcă spre mine.

— Cum? Tu ești, Joseph?

— Da.

— Cum ai îndrăznit să părăsești Vila?

— Vreau să știu ce faceți aici.

Într-o frază lungă rostită pe nerăsuflăte, i-am vorbit despre îndoelile mele, despre urmăriri, întrebări și despre biserica goală.

— Întoarce-te imediat în dormitor!

— Nu.

— Ba ai să mă asculți.

— Nu. Dacă nu-mi spuneți ce faceți, încep să țip, iar complicele dumneavoastră are să afle că nu ați păstrat discreția.

— Țsta e șantaj, Joseph.

În clipa aceea se auziră bătăi în ușă. Am tăcut. Părintele deschise, scoase capul afară și, după o scurtă discuție, se întoarse cu un sac.

Când furnizorul clandestin se îndepărtă, am conchis:

— Ați văzut, eu am tăcut. Sunt alături de dumneavoastră, nu împotriva.

— Nu tolerez spionii, Joseph.

Un nor eliberă luna care făcu să se reverse o lumină albăstruie în încăpere, dând chipurilor noastre o nuanță cenușie de chit. Mi s-a părut dintr-odată că părintele era prea zvelt, prea slab, ca un semn de întrebare desenat cu cărbune pe perete, aproape o caricatură a evreului rău așa cum o afișau naziștii pe zidurile din cartier, cu ochii lui prea neliniștitori din

pricina vioiciunii. Zâmbea.

— La urma urmei: hai!

Luându-mă de mână, mă conduse spre traveea stângă a capelei unde dădu la o parte o veche carpetă țeapănă de jegoașă ce era. Pe podea se ivi un inel. Părintele trase de el în sus. O lespede se deschise.

Niște trepte coborau în adâncul întunecat al pământului. Pe prima treaptă adăsta o lampă cu ulei. Părintele o aprinse și pătrunse încet prin bortă, poruncindu-mi să-l urmez.

— Ce se află sub o biserică, micul meu Joseph?

— O pivniță?

— O criptă.

Ajungeam la ultimele trepte. Un miros răcoros de ciuperci se înălța din adâncuri. Suflarea pământului?

— Și ce se află în cripta mea?

— Nu știu.

— O sinagogă.

Aprinse câteva făclii și am descoperit atunci sinagoga tainică pe care o amenajase părintele. Sub o mantie din bogate țesături brodate, păstra un sul al Torei, un pergament lung acoperit cu scrierea sacră. O poză a Ierusalimului arăta direcția spre care trebuia să te întorci pentru rugăciune, căci prin acel oraș urcă rugăciunile către Dumnezeu.

În spatele nostru, se aflau niște rafturi ticsite cu o grămadă de obiecte.

— Ce e asta?

— Colecția mea.

Îmi arată cărți de rugăciune, poeme mistice, comentarii ale unor rabini, sfeșnice cu șapte sau cu nouă brațe. Alături de un gramofon, erau stivuite un soi de plăcinte din ceară neagră.

— Cu ce sunt discurile astea?

— Muzică de rugăciune, cântece idiș. Știi tu cine a fost primul colecționar din istoria omenirii, micul meu Joseph?

— Nu!

— Noe.

— Nu știu nimic despre asta.

— Cu foarte mult timp în urmă, niște ploii necurmăte s-au abătut peste lume. Apa spărgea acoperișurile, despica zidurile, distrugea punțile, acoperea drumurile, umfla fluviile și râurile. Revărsări monstruoase au luat pe sus sate și orașe. Supraviețuitorii s-au ascuns sus în creierii munților, care, la început, au oferit un loc sigur de refugiu, dar, sub efectul șiroaielor și al infiltrațiilor, au început să crape, apoi s-au sfărâmat bucăți. Un om, Noe, a presimțit că planeta noastră

avea să fie în întregime acoperită de ape. Atunci a început să-și adune colecția. Cu ajutorul fiilor și fiicelor lui, a făcut ce-a făcut ca să găsească un mascul și o femelă din fiecare specie vie, un vulpoi și o vulpe, un tigru și o tigroaică, un fazan și o făzăniță, o pereche de păianjeni, de struți, de șerpi... lăsând deoparte doar peștii și mamiferele marine, care oricum proliferau în oceanul care tot creștea. Totodată, a construit o imensă corabie și, când apele s-au înălțat până la el, a încărcat pe corabie toate animalele și oamenii care mai rămăseseră. Arca lui Noe a navigat multe luni fără țință pe suprafața nesfârșitei mări în care se transformase pământul. După aceea, ploile au conținut. Apa a început treptat să scadă. Noe se temea că nu-i va mai putea hrăni pe locuitorii din arca lui. A dat atunci drumul unei porumbițe, care s-a întors ținând în cioc o frunză proaspătă de măsline, semnalând astfel că în sfârșit creștele munților se iveau deasupra valurilor. Noe a înțeles atunci că își câștigase nebunescul rămășag: să salveze făpturile lui Dumnezeu.

— De ce nu le-a salvat Dumnezeu însuși? Nu-i păsa de ele? Plecase în vacanță?

— Dumnezeu a creat universul o dată pentru totdeauna. El a născocit instinctul și inteligența pentru ca noi să ne descurcăm fără El.

— Noe e modelul dumneavoastră?

— Da. La fel ca el, și eu colecționez. În copilărie, am trăit în Congoul belgian, unde tatăl meu era funcționar; albi îi disprețuiau atât de tare pe negri, încât am început să adun o colecție de obiecte indigene.

— Și acum unde e?

— La muzeul din Namur. Astăzi, datorită pictorilor, e la modă: se numește acum „artă neagră”. În momentul de față, adun obiecte pentru două colecții: colecția țigănească și colecția evreiască. Tot ceea ce vrea Hitler să distrugă.

— N-ar fi mai bine dacă l-ați ucide pe Hitler?

Fără să-mi răspundă, mă conduse spre grămezile de volume.

— În fiecare seară, mă retrag ca să meditez asupra cărților evreiești. Iar ziua, la birou, învăț ebraica. Nu se știe niciodată...

— Nu se știe niciodată ce?

— Dacă potopul continuă, dacă nu mai rămâne pe lume nici un evreu care să vorbească limba ebraică, te pot învăța pe tine. Iar tu o vei transmite mai departe.

Am aprobat din cap. Pentru mine, având în vedere ora târzie, decorul fantastic al criptei, adevărată peșteră a lui Ali

Baba schimbându-și contururile în lumina tremurătoare a lumânărilor, era vorba de un joc, dar și de realitate. Am trâmbițat plin de fervoare:

— Să zicem atunci că sunteți Noe, iar eu sunt fiul dumneavoastră.

Mișcat, a îngenuncheat în fața mea. Simțeam că voia să mă îmbrățișeze, dar nu îndrăznea. Era bine.

— O să facem un târg, de acord? Tu, Joseph, ai să te prefaci că ești creștin, iar eu am să mă prefac că sunt evreu. Ai să mergi la liturghie, la catehism, ai să înveți povestea lui Isus din Noul Testament, în timp ce eu am să-ți povestesc despre Tora, Mișna, Talmud, și o să desenăm împreună literele limbii ebraice. Vrei?

— Batem palma!

— Asta e secretul nostru, cel mai mare secret. Tu și cu mine am putea să murim dacă trădăm secretul. Juri?

— Jur.

Am reprodus atunci mișcarea alambicată pe care mă învățase Rudy s-o fac în chip de jurământ și am scuipat apoi pe jos.

Începând din noaptea aceea, m-am ales cu o a doua viață, clandestină, pe lângă părintele Pons. I-am ascuns lui Rudy expediția mea nocturnă și am făcut în așa fel încât să-și pună mai puține întrebări asupra comportamentului părintelui, deturnându-i atenția spre Rosa, ajutoarea de bucătăreasă, o fată frumoasă, blondă, de șaisprezece ani, indolentă, care o asista pe econoamă. Am pretins că-l fixa pe Rudy de fiecare dată când el nu o privea. Rudy a căzut cu capul înainte în cursă și a devenit obsedat de Rosa. Îi plăcea la nebunie să ofteze după amoruri care îi erau inaccesibile.

În tot acest timp, eu învățam limba ebraică, toate cele douăzeci și două de consoane și douăsprezece vocale, și, mai cu seamă, reperam sub aparențele oficiale advăratele precepte care conduceau internatul nostru. Printr-o subtilitate de regulament, părintele Pons făcea în așa fel încât noi să putem respecta sabatul: odihna era obligatorie sâmbăta. Nu ne puteam face temele și învăța lecțiile decât duminica, după vecernie.

— Pentru evrei, săptămâna începe duminică, pentru creștini, luni.

— Cum asta, părinte?

— În Biblie pe care trebuie s-o citească atât evreii, cât și creștinii se spune că Dumnezeu, când a zidit lumea, a lucrat șase zile și s-a odihnit în cea de-a șaptea. La fel trebuie să

facem și noi. A șaptea zi, potrivit evreilor, e sâmbăta. Mai târziu, creștinii, ca să se deosebească de evrei care nu voiau să-l recunoască pe Isus drept Mesia, au asigurat că a șaptea zi era duminica.

— Cine are dreptate?

— Ce contează?

— Dumnezeu nu le-ar putea spune oamenilor ce gândește?

— Ceea ce contează nu e ce gândește Dumnezeu despre oameni, ci ceea ce gândesc oamenii despre Dumnezeu.

— Mda... ce înțeleg eu e că Dumnezeu a trudit șase zile, iar după aia, nimic!

Părintele izbucnea în râs când eu mă indignam. Încercam întotdeauna să minimalizez deosebiriile dintre cele două religii ca să le reduc la una singură; iar el mă silea mereu să nu simplific.

— Joseph, ție ți-ar plăcea să știi care dintre cele două religii e cea adevărată. Dar nici una dintre ele nu e! O religie nu e nici adevărată, nici falsă! Ea propune un mod de a viețui.

— Cum vreți să respect religiile dacă nu sunt adevărate?

— Dacă nu respecti decât adevărul, atunci n-ai să respecti mare lucru. $2+2 = 4$, ăsta va fi unicul obiect al respectului tău. În afară de asta, ai să înfrunți elemente nesigure: sentimentele, normele, valorile, alegerile, tot atâtea construcții fragile și fluctuante. Nimic matematic. Respectul nu se duce către ce e atestat, ci către ce e propus.

În decembrie, părintele a făcut un joc dublu ca să celebrăm în același timp sărbătoarea creștină a Crăciunului și Hanuka evreiască, duplicitate pe care doar copiii evrei o ghiceau. Pe de-o parte, comemoram nașterea lui Isus, împodobeam ieslea din sat și participam la slujbe. Pe de altă parte, trebuia să muncim la un „atelier de lumânări” unde învățam să pregătim fitilul, să topim ceara, s-o colorăm, să turnăm în forme lumânările. Seara, ne aprindeam „operele” expunându-le la ferestre; copiii creștini primeau astfel răsplata strădaniilor lor, în timp ce noi, copiii evrei, puteam îndeplini pe ascuns ritualul Hanukăi, sărbătoarea Luminilor, perioadă de jocuri și de daruri care cere să dăm de pomană și să aprindem lumânări în amurg. Noi, copiii evrei... Oare câți eram la Vila Galbenă? Și care? Cu excepția părintelui, nimeni nu știa. Când bănuielele mi se opreau asupra unui camarad, îmi interziceam să merg mai departe. Mințeam și lăsam și pe alții să se mintă. Asta era salvarea noastră, a tuturor.

În 1943, poliția făcu câteva descinderi la Vila Galbenă. De fiecare dată, o clasă de vârstă se supunea unui control de

identitate. Adevărate sau false, actele noastre rezistau. Percheziționarea sistematică a dulăpioarelor noastre nu dădea nici ea nimic la iveală. Nimeni n-a fost arestat.

Totuși, părintele era îngrijorat.

— Deocamdată, nu e vorba decât de poliția belgiană, îi cunosc pe oamenii ăștia, dacă nu pe ei, măcar pe părinții lor; când mă văd, nu cutează să insiste. Dar mi s-a spus că Gestapoul face descinderi inopinate...

Cu toate astea, după fiecare alertă, viața își relua cursul. Mâneam puțin și prost, mâncare din castane, cartofi, supe din care pescuiam câțiva napi, iar la desert, lapte aburind. Noi, cei de la internat, aveam obiceiul să spargem dulapul celui căruia factorul îi aducea un pachet; astfel, puneam uneori mâna pe câte o cutie de prăjituri, un borcan de dulceață, miere pe care trebuia s-o hăpăim cât mai repede dacă nu voiam să ne-o șterpelească la rândul lor alții.

În cursul primăverii, în timpul uneia dintre lecțiile de ebraică pe care mi le dădea în biroul său încuiat de două ori cu cheia, părintele Pons nu reușea să se concentreze. Cu fruntea încruntată, nici măcar nu auzea ce-l întrebam.

— Ce aveți, părinte?

— Se apropie perioada comuniunii, Joseph. Sunt îngrijorat. E cu neputință ca elevii evrei de la internat care sunt la vârsta comuniunii s-o îndeplinească laolaltă cu creștinii. Nu am dreptul să fac asta. Nu e drept nici față de ei, nici față de religia mea. E un sacrilegiu. Ce este oare de făcut?

N-am șovăit nici o clipă.

— Întrebați-o pe domnișoara Marcelle.

— De ce spui asta?

— Păi, dacă e cineva care va face imposibilul ca să împiedice o comuniune, aceea e domnișoara „Ei, drăcia dracului”, nu credeți?

Propunerea mea îl făcu să zâmbească.

A doua zi, mi-a dat voie să-l însoțesc la farmacia din Chemlay.

— Ce drăguț e puștiul ăsta, mârâi domnișoara Marcelle când mă văzu. Poftim, prinde!

Îmi aruncă o bomboană cu miere. În timp ce dinții mei își făceau de lucru cu delicatasa asta, părintele Pons îi expuse situația.

— Ei, drăcia dracului, nu e nici o problemă, domnule Pons: am să vă dau o mână de ajutor. Câți sunt?

— Doisprezece.

— N-aveți decât să pretindeți că sunt bolnavi! Hop! Toți

doisprezece consemnați la infirmerie.

Părintele stătu pe gânduri.

— Absența lor nu va trece neobservată. Asta nu va face decât să atragă atenția asupra lor.

— Nu, dacă spuneți că este epidemie...

— Chiar și așa. Oamenii își vor pune întrebări.

— Atunci trebuie să mai adăugăm unul sau chiar doi băieți aflați în afara oricărei bănuieli. Iată, de pildă, băiatul primarului. Și mai bine, fiul familiei Brognard, cretinii ăia care au pus poza lui Hitler în vitrina prăvăliei lor cu brânză.

— Firește! Totuși, nu putem da drept bolnavi paisprezece băieți așa, dintr-odată...

— Ta-ra-ta-ta! Mă ocup eu de chestia asta.

Și ce-a făcut domnișoara „Ei, drăcia dracului”? Sub pretextul unei vizite medicale, a venit la infirmerie și a examinat grupul de candidați la comuniune. Peste două zile, cu burta chinuită de diaree, fiul primarului și cel al lui Brognard au rămas acasă, nemaiputând veni la ore. „Ei, drăcia dracului” a venit să-i descrie părintelui simptomele, iar acesta le-a cerut celor doisprezece comunianți evrei să le simuleze întocmai.

Comuniunea era prevăzută pentru a doua zi, iar cei doisprezece pseudobolnavi au fost consemnați trei zile la infirmerie.

Ceremonia a avut loc în biserica din Chemlay, o slujbă maiestruoasă în cursul căreia orga a bubuit mai tare ca oricând. I-am invidiat mult pe colegii mei în veșmânt alb că participă la un asemenea spectacol. Mi-am făgăduit în sinea mea să fiu într-o bună zi în locul lor. Degeaba mă învăța părintele Pons Tora, nimic nu mă emoționa mai mult ca ritualul catolic cu podoabele și fastul lui, cu muzica și cu acel Dumnezeu imens și aerian care stătea binevoitor sus pe tavan.

Înapoiindu-ne la Vila Galbenă, unde trebuia să luăm parte la un banchet frugal, care, la cât eram de înfometați, nouă ni se păru pantagruelic, am avut surpriza s-o zăresc pe domnișoara Marcelle în mijlocul holului. Părintele, cum a văzut-o a și dispărut împreună cu ea în birou.

Chiar în seara aceea, am aflat de la el pe lângă ce catastrofă trecuserăm.

În timpul comuniunii, Gestapoul dăduse năvală în internat. Naziștii avuseseră fără îndoială același raționament ca părintele Pons: absența de la ceremonie a copiilor aflați la vârsta comuniunii îi denunța.

Din fericire, domnișoara Marcelle făcea de garda la infirmerie. Când, din dormitoare goale, naziștii au ajuns la

ultimul etaj, ea începu să tușească și să scuipe „într-un mod absolut scârbos”, potrivit spuselor ei. Cum se știa bine ce efect avea în mod obișnuit preaurâta domnișoară poreclită „Ei, drăcia dracului”, te lua cu fiori dacă te gândeai cam ce s-ar fi putut întâmpla când exagera. Fără să se opună cererii lor, le deschise ușa infirmeriei, prevenindu-i că puștii erau oribil de contagioși. La aceste cuvinte, ea mai adăugă și un strănut necontrolat, astfel că naziștii se mai pomeniră și cu o salvă de scuipat care le ateriză pe obraji.

Ștergându-și fața cu îngrijorare, tipii de la Gestapo făcură rapid stânga-mprejur și părăsiră internatul. După plecarea mașinilor negre, domnișoara Marcelle petrecuse două ceasuri prăpădindu-se de răs pe un pat din infirmerie, ceea ce, după cum povesteau colegii mei, se dovedise mai întâi oribil, iar apoi contagios.

Deși avea grijă să nu se vadă nimic, simțeam că părintele Pons era tot mai îngrijorat.

— Mă tem de o percheziție corporală, Joseph. Ce-aș putea face dacă naziștii vă pun să vă dezbrăcați ca să-i repereze pe circumciși?

Am dat din cap cu o strâmbătură care însemna că-i împărtășeam descumpănirea, într-adevăr, nu pricepusem despre ce vorbea. Circumcișii? Rudy, când l-am întrebat, a început să rânjească și să chicotească la fel ca atunci când vorbea despre frumoasa Dora, scoțând un sunet de parcă s-ar fi lovit cu un sac de nuci peste piept.

— Glumești? Vrei să spui că nu știi ce e aia cirumcizie? Doar n-o să-mi zici că habar n-ai că și tu ești circumcis?

— Ce sunt?

— Circumcis!

Conversația o lua pe o pantă care nu-mi plăcea deloc: iată că eram din nou înzestrat cu o particularitate care îmi scăpa! De parcă nu era de ajuns că eram evreu!

— Cocoselul tău are o piele care nu coboară până la capăt?

— Evident.

— Ei bine, la creștini, pielea aia atârnă. Nu se vede capătul rotund.

— Ca la câini?

— Da. Exact ca la câini.

— Atunci, chiar e adevărat că noi aparținem unei rase aparte?

Informația m-a dărâmat: speranțele mele de a deveni creștin s-au spulberat. Din cauza unui căpețel de piele pe care nimeni nu-l vedea, eram condamnat să rămân evreu.

— Ba nu, cretinule, reluă Rudy explicația, asta nu are nimic natural, e vorba despre o intervenție chirurgicală: ți-au făcut-o la câteva zile după ce te-ai născut. Rabinul ți-a tăiat pielița.

— De ce?

— Ca să fii la fel ca tatăl tău.

— De ce?

— Pentru că așa stau lucrurile de mii de ani!

— De ce?

Descoperirea asta mă lăsă cu gura căscată. Chiar în seara aceea, m-am retras și mi-am petrecut minute lungi examinându-mi apendicele cu piele moale și rozalie fără să aflu nimic. Nu izbuteam să-mi imaginez că alții puteau avea ceva diferit acolo. În zilele următoare, ca să fiu sigur că Rudy nu mințea, am stat la toaletele din curte, folosindu-mi timpul recreației ca să mă spăl și să mă tot spăl pe mâini la lavabou; trăgând cu coada ochiului, încercam să întrezăresc, la pisoarele vecine, sexul camarazilor mei în momentul când îl scoteau din pantaloni sau când îl vârău la loc! N-a durat mult și mi-am dat seama că Rudy nu mă mințise.

— Rudy, e ridicol! La creștini, chestia asta se termină printr-o pieliță fină, strânsă și încrețită, parcă ar fi capătul unui balon gonflabil acolo unde faci nodul. Și apoi, nu e doar asta: la ei durează mai mult decât la noi până fac pipi, iar după aia își scutură cocoșelul. Parcă ar fi supărați pe el. Nu cumva se pedepsesc?

— Nu, fac să se scuture picăturile înainte de a trage gluga la loc. Nu le e la fel de ușor ca nouă să rămână curați. Dacă nu sunt atenți, pot să capete o groază de microbi care put și fac să te doară.

— Și totuși, noi suntem ăia alungați! Tu pricepi ceva?

În schimb, mă dumiriseam acum în legătură cu problema părintelui Pons. Am perceput atunci formulele invizibile după care organiza dușul săptămânal: părintele alcătua niște liste pe care le verifica chiar el făcând apelul, liste potrivit cărora zece elevi, de diverse vârste, treceau în pielea goală din vestiar în sala de duș comună doar sub supravegherea sa. Fiecare grup se dovedea omogen. Niciodată un neevreu nu avea ocazia să zărească un evreu și viceversa, goliciunea fiind interzisă și pedepsită în orice alt loc. Astfel că puteam de acum să ghicesc cu ușurință cine se ascundea la Vila Galbenă. Începând din ziua aceea, am tras concluziile pentru mine însumi și am căpătat deprinderea de a-mi ușura vezica îndărătul unei uși zăvorâte, evitând pe veci pisoarele. Am încercat chiar să

corectez operația care mă estropiase: îmi consacram momentele de singurătate străduințelor de a-mi manevra pielea în așa fel încât ea să-și regăsească aspectul de la naștere și să-mi acopere glandul. În zadar! Trasă fără menajamente, de fiecare dată urca la loc, fără ca de la o zi la alta să înregistrez vreun progres notabil.

— Ce e de făcut dacă Gestapoul vă pune să vă dezbrăcați, Joseph?

De ce oare părintele Pons îl lua drept confident pe cel mai tânăr dintre elevii săi de la internat? Mă socotea cumva mai viteaz decât ceilalți? Simțea cumva nevoia de a rupe tăcerea? Suferea că poartă de unul singur povara neliniștitoarelor sale responsabilități?

— Ei, Joseph, ia zi, ce facem dacă Gestapoul vă silește să vă dați jos pantalonii?

Răspunsul a fost cât pe ce să ne termine pe toți în luna august a anului 1943. Școala, oficial închisă, era transformată în colonie de vacanță pe durata verii. Cei care nu aveau familii la care să se ducă locuiau în internat până la reînceperea cursurilor. Noi nu ne simțeam abandonați, ci mai degrabă privilegiați: Vila Galbenă ne aparținea, iar anotimpul generos în fructe reușea să potolească întru câtva neostoita noastră foame. Alături de câteva ajutoare, din rândul tinerilor seminariști, părintele Pons ne consacra tot timpul său. Alternam plimbările cu focurile de tabără, partidele de bățut mingea cu filmele lui Chariot proiectate pe un cerceaf alb întins noaptea în curtea acoperită a școlii. Deși discreți față de supraveghetorii noștri, între noi nu mai erau necesare precauțiile: eram cu toții evrei. Plini de recunoștință față de părintele Pons, merita să vezi cu câtă energie asistam la singurul curs care mai rămăsese, cursul de catehism, cu cât entuziasm cântam la serviciul divin, în ce stare de adevărată beție construiam, în timpul dimineților ploioase, ieslea și figurinele pentru Crăciunul viitor.

Într-o zi, când un meci de fotbal îi lăsase pe sportivi learcă de sudoare, părintele ne ordonă să facem imediat duș.

Cei mari tocmai isprăviseră, cei mijlocii de asemenea. Rămânea grupul celor mici, din care făceam și eu parte.

Eram cam vreo douăzeci, țipând și jucându-ne sub dușurile cu apă rece când un ofițer german pătrunse în vestiar.

Ofițerul blond intra, copiii înlemniră, glasurile amuțiră, iar fața părintelui Pons deveni mai albă decât plăcile de faianță. Totul încremeni, în afara jeturilor de apă care continuau, vesele, inconștiente, să se reverse peste noi.

Ofițerul începu inspecția. Instinctiv, unii își acoperiră sexul, un gest firesc de pudoare care survenea însă prea târziu ca să nu se transforme într-o mărturisire.

Apa șiroia. Tăcerea asuda cu picături mari.

Ofițerul ne descoperise identitatea. O rapidă mișcare a pupilelor lui ne arăta că reflecta. Părintele Pons făcu un pas înainte și întrebă cu voce nesigură:

— Ce căutați?

Ofițerul îi expuse situația în franceză, încă de dimineață, trupa sa urmărea un partizan din Rezistență care, fugind, escaladase zidul parcului; făcea așadar cercetări la noi, unde intrusul se putuse ascunde.

— Vedeți că fugarul dumneavoastră nu se ascunde aici, spuse părintele Pons.

— Văd, într-adevăr, răspunse ofițerul cu încetineală.

Se reinstală o tăcere grea, plină de temeri și de amenințări. Am priceput că existența mea avea să se încheie aici. Încă vreo câteva secunde și aveam să ieșim încolonați, goi, umiliți, ca să urcăm într-un camion care ne va duce cine știe unde.

Afară răsunară pași. Zgomot de cizme. Izbituri metalice în pavaj. Strigăte guturale.

Ofițerul în uniformă de culoarea metalului coclit se năpusti spre ușă și o întredeschise.

— Nu e aici. Căutați în alte părți. *Schnell!*

Deja canatul ușii se închidea, iar trupa se îndepărta.

Ofițerul îl privi pe părintele Pons, ale cărui buze tremurau. Unii începură să plângă. Mie îmi clănțăneau dinții.

Am crezut mai întâi că ofițerul își scotea revolverul de la brâu. De fapt, dădu la iveală portofelul.

— Țineți, zise el părintelui Pons dându-i o bancnotă, cumpărați-le bomboane copiilor.

Cum părintele Pons, înlemnit, nu reacționa, ofițerul îi vârî cu de-a sila cei cinci franci în mână, ne zâmbi făcându-ne cu ochiul, pocni din călcâie și dispăru.

Cât a durat oare tăcerea de după plecarea lui? De câte minute am avut nevoie ca să pricepem că eram salvați? Unii continuau să plângă pentru că groaza nu-i mai părăsea; alții rămăseseră încremențiți, fără grai; și, de asemenea, alții aruncau priviri în toate părțile întrebând din ochi: „Ție îți vine să crezi? Spune!”

Părintele Pons, cu chipul galben ca ceara, cu buzele albe, se prăbuși dintr-odată la pământ. În genunchi pe cimentul ud, se legăna înainte și-napoi rostind fraze confuze, cu privirea fixă, teribilă. M-am repezit spre el și l-am strâns lipindu-l de

trupul meu ud, cu un gest ocrotitor, așa cum aş fi făcut cu Rudy.

Am auzit atunci fraza pe care o tot repeta:

— Îţi mulţumesc, Doamne. Îţi mulţumesc, Doamne. Pentru copiii mei, îţi mulţumesc.

Apoi se răsuci spre mine, păru că abia atunci îmi descoperă prezenţa şi, fără nici o reţinere, izbucni în hohote de plâns în braţele mele.

Unele emoţii se dovedesc atât de puternice încât, fericite sau nefericite, ne zdrobesc. Uşurarea părintelui ne tulbură atât de mult, că, prin contaminare, câteva clipe mai târziu, doisprezece băieţi evrei, goi puşcă şi un preot în sutană, îngerămădiţi unii într-alţii, uzi, în pragul crizei de nervi, râdeau şi plângeau la unison.

O bucurie difuză se întăpâni peste noi în zilele următoare. Părintele zâmbea fără încetare. Mi-a mărturisit mai apoi că în deznodământul acela găsisese un plus de încredere.

— Credeţi cu adevărat că Dumnezeu e cel care ne-a ajutat, părinte?

Am profitat de lecţia mea de ebraică pentru a-i pune întrebările care mă obsedau. Părintele mă privi cu bunăvoinţă.

— Sincer să fiu, nu, micul meu Joseph. Dumnezeu nu se amestecă în treburile astea. Dacă reacţia celui ofiţer german m-a făcut să mă simt bine, e pentru că am recâştigat un pic de credinţă în om.

— Eu cred că e datorită dumneavoastră. Dumnezeu vă are la inimă.

— Nu spune prostii.

— Nu credeţi ca, dacă ne dovedim pioşi, buni evrei sau buni creştini, nimic nu ni se poate întâmpla?

— De unde ai scos o idee atât de prostească?

— Din catehism. Părintele Boniface...

— Opreşte-te! Ce nerozie primejdioasă! Oamenii îşi fac rău unii altora, iar Dumnezeu nu se amestecă. El i-a făcut pe oameni liberi. Aşadar, noi suferim sau râdem independent de calităţile sau defectele noastre. Ce rol oribil vrei să-i atribui lui Dumnezeu? Îţi poţi imagina o secundă măcar că cel care scapă de nazişti e iubit de Dumnezeu, în vreme ce acela care e prins e detestat de Dumnezeu? Dumnezeu nu se amestecă în treburile noastre.

— Vreţi să spuneţi că, orice s-ar întâmpla, lui Dumnezeu nu-i pasă?

— Vreau să spun că, orice s-ar întâmpla, Dumnezeu şi-a încheiat sarcina. De acum încolo depinde de noi. Avem sarcina

de a ne îngriji de noi înşine.

A început și al doilea an școlar.

Rudy și cu mine eram tot mai apropiați. Pentru că ne deosebeam în toate vârstă, înălțime, preocupări, atitudine oricare dintre divergențele noastre, departe de a ne despărți, ne făcea să ne dăm seama cât de mult țineam unul la altul. Eu îl ajutam să-și limpezească ideile încâlcite, în timp ce el mă ocrotea de încăierări, datorită staturii lui și, mai cu seamă, reputației de elev mediocru. „Nu poți scoate nimic din el, repetau profesorii, cap mai tare n-am întâlnit niciodată până acum.” Impermeabilitatea totală a lui Rudy față de studiu ni se părea demnă de admirație. De la noi, dascălii izbuteau întotdeauna „să scoată câte ceva”, ceea ce dezvăluia natura noastră ordinară, coruptă, deschisă suspect de mult compromisurilor. De la Rudy nu scoteau nimic. Loază perfectă, trântor pur, inalterabil, integru, le opunea o rezistență absolută. Devenea eroul celui alt război, acela al elevilor împotriva dascălilor. Iar sancțiunile disciplinare se abăteau atât de des asupra lui, încât capul lui cu aer rătăcit și zbârlit se aureola cu un merit suplimentar: laurii martiriului.

Într-o după-amiază în care era pedepsit, în timp ce eu îi dădeam prin fereastră un codru de pâine pe care-l șterpelisem, l-am întrebat de ce, chiar și atunci când era pedepsit, rămânea blând, dar de neclintit și refuza în continuare să învețe. Și-a dat atunci drumul:

— Suntem șapte în familie: doi părinți, cinci copii. Toți intelectuali, în afară de mine. Tata e avocat, mama o renumită pianistă de concert care a cântat cu cele mai bune orchestre, frații și surorile mele sunt de la douăzeci de ani deja licențiați. Numai minți luminate în familie... Toți arestați! Luați pe sus și urcați într-un camion! Nu credeau că li se poate întâmpla așa ceva. De aceea nu s-au ascuns. Niște oameni atât de inteligenți, atât de respectabili! Pe mine, ce m-a salvat a fost că nu mă aflam nici la școală, nici acasă! Umblam creanga pe străzi. Salvat pentru că hoinăream prin oraș... Așa că, vezi tu,

studiile...

— Crezi că e o greșeală dacă-mi fac lecțiile?

— Nu, în cazul tău, nu, Joseph. Tu ai de ce s-o faci și ai încă toată viața înaintea ta...

— Rudy, dar nici tu n-ai împlinit măcar șaisprezece ani...

— Da, dar e deja prea târziu...

Chiar dacă nu-mi spunea mai mult, înțelegeam că și el le purta ranchiună alor săi. Chiar dacă dispăruseră, chiar dacă nu ne răspundeau, părinții noștri jucau neconținut un rol în existența noastră la Vila Galbenă. Eu eram supărat pe ei! Eram supărat că sunt evreu, că mă făcuseră evreu, că mă expuseseră primejdiei. Doi inconștienți! Tata? Un incapabil. Mama? O victimă. Victimă pentru că se căsătorise cu tata, victimă că nu-și cântărise propria slăbiciune, victimă pentru că nu era decât o femeie tandră și devotată. Dacă o disprețuiam pe mama, totodată o și iertam, căci nu mă puteam împiedica s-o iubesc. În schimb, o ură profundă mă înverșuna împotriva tatei. Mă silise să devin fiul lui fără a se dovedi în stare să-mi asigure o soartă decentă. De ce nu eram fiul părintelui Pons?

Într-o după-amiază din luna noiembrie a anului 1943, cocoțați pe creanga unui stejar bătrân ce domina câmpia care-și etala ogoarele sub ochii noștri, Rudy și cu mine dibuiam în scoarță scorburile unde hibernau veverițele. Picioarele noastre atingeau zidul înalt care împrejmuia parcul; iar dacă am fi vrut, am fi putut scăpa, am fi putut sări pe poteca aceea care mărginea incinta și fugi de acolo. Dar unde ne-am fi dus? Nicăieri nu am fi fost la fel de în siguranță ca la Vila Galbenă. Ne limitam aventurile la împrejurimile ei. În timp ce Rudy se cățara tot mai sus, eu rămâneam așezat pe prima furcă a crengilor și, cum stăteam așa, mi s-a părut că-l zăresc pe tata.

Un tractor cobora pe drum. Urma să treacă pe lângă noi. Îl conducea un bărbat. Deși fără barbă și îmbrăcat ca un țăran, semăna suficient cu tata ca să-l pot recunoaște. De altfel, l-am și recunoscut.

Am rămas paralizat. Nu-mi doream deloc să mă întâlnesc cu el. „Numai de nu m-ar vedea!” Mi-am ținut răsuflarea. Tractorul sculpă fum sub copac și își continuă drumul spre vale. „Uf, nu m-a văzut!” Și totuși se găsea la nici zece metri distanță și încă mai puteam să-l strig, să-l ajung din urmă.

Cu gura uscată, fără să respir măcar, am așteptat ca vehiculul să se piardă în zare din ce în ce mai mic și mai greu de auzit. Când am fost sigur că dispăruse, mi-am venit în fire: am dat afară aerul din piept, am clipit, m-am scuturat. Rudy a

mirosit tulburarea de care fusesem cuprins.

— Ce-i cu tine?

— Mi s-a părut că văd pe cineva cunoscut în tractor.

— Pe cine?

— Pe tatăl meu.

— Sărmane Joseph, dar așa ceva e cu neputință!

Am scuturat capul ca să-mi curăț mintea de gândurile alea idioate.

— Evident că e cu neputință...

Dorind ca lui Rudy să i se facă milă de mine, mi-am luat mutra unui copil dezamăgit. În realitate, mă bucuram că reușisem să evit întâlnirea. De altfel, oare putea fi chiar el? Rudy avea cu siguranță dreptate. Puteam așadar trăi la câțiva kilometri unii de alții fără s-o știm? De necrezut! În aceeași seară, eram deja convins că visasem. Și astfel am făcut să dispară episodul ăsta din mintea mea.

Câțiva ani mai târziu, am descoperit că în ziua aceea tata trecuse într-adevăr pe lângă mine. Tatăl meu, pe care eu îl renegam, tatăl meu pe care-l doream departe, absent sau mort... Degeaba încerc eu acum să justific confuzia asta involuntară, reacția monstruoasă prin fragilitatea și panica mea de atunci, ea rămâne actul a cărui rușine o voi păstra intactă, caldă, arzătoare până la ultima suflare a vieții mele.

Când ne întâlneam în sinagoga lui tainică, părintele Pons îmi aducea la cunoștință ultimele vești despre război.

— De când trupele germane s-au împotmolit în Rusia, iar americanii au intrat în luptă, cred că Hitler va pierde. Dar cu ce preț? Aici, naziștii sunt tot mai înrâncenați, îi hăituiesc pe partizanii din Rezistență cu o furie neobișnuită, cu energia disperării. Mă tem foarte tare pentru noi, Joseph, mă tem foarte tare.

Simțea cum în aer plutea o amenințare așa cum câinele simte lupul.

— Haide, părinte, totul are să fie bine. Să ne vedem de treabă.

Cu părintele Pons, la fel ca și cu Rudy, aveam tendința să mă arăt ocrotitor. Îi iubeam atât de mult, încât, ca să le împiedic neliniștea, afișam eu un optimism liniștitor, de neclintit.

— Explicați-mi mai limpede diferența dintre evreu și creștin, părinte.

— Evreii și creștinii cred în același Dumnezeu, acela care i-a dictat lui Moise Tablele Legii. Dar evreii nu recunosc în Isus

pe Mesia cel anunțat, trimisul lui Dumnezeu pe care-l așteptau ei; nu văd în el decât un înțelept evreu în plus. Tu devii creștin când socotești că Isus este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, că în el Dumnezeu s-a întrupat, a murit și a înviat.

— Deci, pentru creștini, asta s-a întâmplat deja; pentru evrei, are să vină.

— Exact, Joseph. Creștinii sunt cei care își amintesc, iar evreii cei care speră încă.

— Arunci înseamnă că un creștin e un evreu care a încetat să mai aștepte?

— Da. Iar un evreu e un creștin de dinainte de Isus.

Mă amuza mult să mă văd în chip de „creștin de dinainte de Isus”. Între catehismul catolic și inițierea clandestină în Tora, istoria sfântă îmi captiva mai mult imaginația decât poveștile pentru copii împrumutate de la bibliotecă: ea se dovedea mai plină de miez, mai intimă, mai concretă. La urma urmei, era vorba despre strămoșii mei, Moise, Abraham, David, Ioan Botezătorul sau Isus! În vinele mele curgea neîndoielnic sângele unuia dintre ei. Și apoi, viețile lor nu erau fade, cum nu era nici a mea: se bătuseră, strigaseră, plânseseră, cântaseră, riscaseră să moară în fiecare clipă. Ceea ce nu cutezam să-i mărturisesc părintelui Pons era că îl făcusem și pe el parte din istoria aceea. Nu izbuteam să mi-l închipui pe Pilat din Pont, prefectul roman care se spăla pe mâini, sub alte trăsături decât ale sale: mi se părea normal ca părintele Pons să se afle acolo, în Evanghelii, alături de Isus, între evrei și viitorii creștini, mijlocitor descumpănit, om cinstit care nu știe să aleagă.

Simțeam că pe părintele Pons îl tulburau studiile pe care și le impunea datorită mie. Asemenea multor altor catolici, nu cunoscuse prea bine dinainte Vechiul Testament și se minuna acum să-l descopere, la fel cum se întâmpla și cu anumite comentarii rabinice.

— Joseph, sunt zile în care mă întreb dacă n-ar fi mai bine să fiu evreu, îmi spunea el, cu ochii strălucind de încântare.

— Nu, părinte, rămâneți creștin, nu vă dați seama ce noroc aveți.

— Religia ebraică insistă pe respect, cea creștină pe iubire. Or, mă întreb eu: nu cumva respectul e fundamental, și nu iubirea? Și, de asemenea, mai ușor de atins ... Să-ți iubești vrăjmașul, așa cum propune Isus, și să întinzi și celălalt obraz mi se par niște lucruri admirabile, dar greu de pus în aplicare. Mai ales acum. Tu i-ai întinde lui Hitler și celălalt obraz?

— Niciodată!

— Nici eu! E adevărat că eu nu sunt demn de Cristos. Întreaga mea viață nu-mi va fi de ajuns ca să-l imit... Cu toate astea, poate fi iubirea o datorie? Putem oare comanda inimii? Nu cred. Potrivit marilor rabini, respectul e superior iubirii. El este o obligație permanentă. Asta mi se pare cu putință. Îi pot respecta pe cei pe care nu-i iubesc sau care îmi sunt indiferenți. Dar să-i iubesc? De altfel, am oare atâta nevoie să-i iubesc dacă îi respect? Iubirea e un lucru greu, n-o putem nici provoca, nici controla, nici sili să dureze. Pe când respectul...

Se scărpină pe țeasta netedă.

— Mă întreb dacă nu cumva noi, creștinii, nu suntem decât niște evrei sentimentali...

Așa se scurgea existența mea, ritmată de studii, de cugetări sublime asupra Bibliei, de teama de naziști, de cavalcadele partizanilor tot mai numeroși și mai cutezători, de jocurile cu camarazii și de plimbările cu Rudy. Dacă bombardamentele nu cruțau satul Chemlay, aviatorii englezi evitau Vila Galbenă, fără îndoială pentru că era departe de gară, dar mai ales pentru că părintele Pons fusese destul de precaut și înălțase un drapel al Crucii Roșii pe paratrăsnet. În mod paradoxal, îmi plăceau alarmele acelea : nu coboram niciodată în adăpost împreună cu camarazii mei, ci, împreună cu Rudy, asistam la spectacol de sus, de pe acoperiș. Bolizii de la Royal Air Force zburau atât de jos, că-i puteam vedea pe piloți și le puteam face semne prietenoase cu mâna.

În vreme de război, cea mai mare primejdie e să începi să te obișnuiești cu lucrurile. Îndeosebi cu pericolul.

Deoarece la Chemlay, în clandestinitate, zeci de indivizi bravau în fața ocupantului nazist, iar cu timpul sfârșeau prin a-l subestima, vestea debarcării din Normandia ne-a costat scump.

Când am aflat că trupele americane, numeroase și bine înarmate, tocmai puseseră piciorul pe continent, vestea ne-a făcut să ne simțim beți de fericire. Chiar dacă trebuia să ne ținem gura, zâmbetul tot nu pierdea de pe chipurile noastre. În ce-l privește pe părintele Pons, el pășea pe deasupra pământului, ca Isus pe ape, cu fruntea iradiindu-i de bucurie.

În duminica aceea, tropăiam de nerăbdare să ne ducem la liturghie, dornici să împărțim această aproape-victorie, măcar din priviri, cu locuitorii satului. Toți elevii s-au încolonat în curte cu cincisprezece minute mai devreme decât trebuia.

Pe drum, țăranii îmbrăcați în straie de duminică ne făceau cu ochiul. O doamnă mi-a întins o ciocolată. Alta mi-a vârat o portocală în mână. Încă una mi-a strecurat în buzunar o

bucată de prăjitură.

— De ce mereu lui Joseph? mârâi un camarad.

— Normal, e cel mai frumos! strigă Rudy de departe.

Se nimerea bine: aveam mereu burta goală, cu atât mai mult cu cât eram pe atunci într-un puseu de creștere.

Pândeam momentul când urma să trecem pe lângă farmacie, căci nu mă îndoiam că domnișoara Marcelle, care, împreună cu părintele Pons, salvase și ocrotise atâtea copii, ne va întâmpina cu un chip radios. Poate că, de bucurie, îmi va arunca și câteva acadele?

Or, storul de metal astupa vitrina.

Grupul nostru ajunsese mai devreme în piața satului, iar acolo toată lumea se opri brusc, copii și săteni, în fața bisericii.

Dindărătul canaturilor larg deschise izbucnea o muzică marțială, produsă de orga ale cărei clape erau apăsate de cineva cu toată puterea. Am recunoscut refrenul cu stupefacție: *La Brabançonne!*

Mulțimea rămăsese îngrozită. Să cânți *La Brabançonne*, imnul nostru național, sub nasul naziștilor însemna ultragiul suprem. Era ca și cum le-ai fi spus: „Cărați-vă, fugiți, ați pierdut totul, nu mai sunteți nimic!”

Cine cutezase să săvârșească un gest de o asemenea insolență?

Primii care o zăriră șoptiră iute celorlalți: E domnișoara „Ei, drăcia dracului”! Domnișoara Marcelle, cu mâinile pe clape, cu picioarele pe pedale, intrase pentru prima oară în viața ei într-o biserică pentru a le arăta nemților că aveau să piardă războiul.

Euforici, entuziasmați, adăstam în preajma bisericii, de parcă am fi asistat la vreun strălucitor și primejdios număr de circ. „Ei, drăcia dracului” cânta al naibii de bine, mult mai bine decât anemicul organist care asigura de obicei serviciul divin. Sub degetele ei, instrumentul suna ca o fanfară barbară, în roșu și aur, cu alămuri lucitoare și tobe puternice. Sunetele se rostogoleau până la noi cu putere, făcând să vibreze solul și să tremure geamurile magazinelor.

Deodată, se auzi un scrâșnet de cauciucuri. O mașină neagră frână în fața bisericii și patru gealați țâșniră din ea.

Polițaii de la Gestapo o înhățară pe domnișoara Marcelle, care se opri din cântat, dar porni să-i insulte:

— S-a zis cu voi! Sunteți terminați! N-aveți decât să vă luați de mine, asta tot nu va schimba nimic! Amărăților! Cârpelor! Neputincioșilor!

Naziștii o azvârliră fără menajamente în mașina care o luă

imediat din loc.

Părintele Pons, mai livid ca niciodată, își făcu semnul crucii. Eu stăteam cu pumnii încleștați, aș fi vrut să alerg după mașină, s-o ajung, să-i fac arșice pe ticăloșii ăia. L-am apucat de mână, care era înghețată.

— Ea n-are să spună niciodată nimic, părinte. Sunt sigur că nu va spune nimic.

— Știu, Joseph, știu. Domnișoara „Ei, drăcia dracului” este cea mai curajoasă dintre noi toți. Dar oare ce-i vor face?

Dar răspunsul nu s-a lăsat prea mult așteptat. Chiar în seara aceea, la ora unsprezece, Vila Galbenă a fost năpădită de naziști.

Domnișoara Marcelle, deși torturată, nu scosese o vorba. Cu toate astea, făcându-i percheziție la domiciliu, naziștii descoperiseră negativele fotografiilor care împodobeau actele noastre false.

Eram demascați. Nici măcar nu mai era nevoie să ne dăm jos pantalonii. Naziștii n-aveau altceva de făcut decât să ne deschidă pașapoartele ca să identifice impostorii.

În douăzeci de minute, toți copiii evrei de la Vila Galbenă au fost strânși în același dormitor.

Naziștii exultau. Pe noi, în schimb, teroarea ne covârșea. Simțeam o asemenea neliniște, că nu mai eram nici măcar în stare să gândesc. Fără să-mi dau seama, mă supuneam cu docilitate.

— La perete, cu mâinile ridicate. Repede!

Rudy se strecură alături de mine, dar asta nu mă liniști: avea ochii holbați de spaimă.

Părintele Pons se aruncă în luptă.

— Domnilor, sunt scandalizat: nu le cunoșteam identitatea! N-am bănuț că acești copii puteau fi evrei. Mi-au fost aduși ca arieni, adevărați arieni. Am fost înșelat, cineva și-a bătut joc de mine, a abuzat de credulitatea mea.

Chiar dacă n-am priceput imediat atitudinea părintelui, n-am crezut nici o clipă că încerca să se dezvinovățească spre a evita să fie arestat.

Șeful Gestapoului îl întrebă brutal:

— Cine vi i-a adus pe acești copii?

Părintele Pons șovăi. Se scurseră încet zece secunde.

— N-am să vă mint: toți cei ce se află aici mi-au fost aduși de domnișoara Marcelle, farmacistă.

— Și lucrul ăsta nu v-a pus deloc pe gânduri?

— Ea mi-a încredințat mereu orfani. De cincisprezece ani. Cu mult dinaintea războiului. Era o persoană bună la suflet.

Se afla în legătură cu un grup de voluntari care acționează în folosul copiilor nefericiți.

— Și cine le plătea pensiunea?

Părintele se făcu livid.

— Soseau plicuri pentru fiecare din copii, lună de lună, pe numele lor. Puteți verifica la contabilitate.

— De unde vin aceste plicuri?

— De la diverși mecena... De la cine vreți să vină? E consemnat în registrele noastre. Veți avea referințele.

Naziștii îl credeau. Șefului lor îi lăsa gura apă la gândul de a pune mâna pe liste. Brusc, părintele atacă fără să-și slăbească poziția:

— Unde îi duceți?

— La Malines.

— Și apoi?

— Nu vă privește.

— Va fi un drum lung?

— Cu siguranță.

— Atunci lăsați-mă să le trieze lucrurile, să le umplu valizele, să-i îmbrac, să le dau de mâncare pentru drum. Fiii mei, nu puteți trata niște copii în felul ăsta. Dacă mi i-ați fi dat în grijă pe copiii voștri, ați fi acceptat să-i las să plece în felul ăsta?

Șeful cu mâini zdravene șovăia. Părintele profită și încercă o nouă porțiță de scăpare:

— Știu că nu le vreți răul. Haide, am să pun totul în ordine și o să veniți să-i luați în zori.

Căzând în plasa șantajului ăsta afectiv, stingherit de naivitatea abatelui, șeful Gestapoului avea poftă să-i demonstreze că nu era un căpcăun.

— La șapte fix, mâine-dimineață, vor fi curați, îmbrăcați, hrăniți, încolonați în curte fiecare cu bocceluța lui, stărui blând părintele. Nu mă jigniți. Mă ocup de ei de ani de zile: când îmi este încredințat un copil, se poate avea încredere în mine.

Șeful Gestapoului aruncă o privire spre cei aproape treizeci de copii evrei în cămașă, își aminti că nu va avea nici un camion până a doua zi, se gândi că îi era somn, ridică din umeri și mormăi:

— De acord, părinte, am încredere în dumneata.

— Poți să ai, fiule. Mergi în pace.

Oamenii în negru ai Gestapoului părăsiră internatul.

După ce părintele se asigură că erau deja departe, se întoarse spre noi.

— Copii, fără țipete, fără panică: vă duceți să vă luați lucrurile în liniște și vă îmbrăcați. Apoi veți fugi.

Ne-a străbătut un lung suspin de ușurare. Părintele Pons îi chemă pe supraveghetorii din celelalte dormitoare, cinci tineri seminariști, și îi închise în aceeași sală cu noi.

— Fiii mei, am nevoie de ajutorul vostru.

— Contați pe noi, părinte.

— Vreau să mințiți.

— Dar...

— Trebuie să mințiți. În numele lui Cristos. Mâine, veți spune celor de la Gestapo că niște partizani mascați din Rezistență au năvălit în Vilă la puțin timp de la plecarea lor. Veți afirma că v-ați bătut. De altfel, vă vor descoperi legați fedeleș de paturile astea, ca să vă puteți dovedi nevinovăția. Acceptați să vă leg?

— Puteți chiar să ne dați și câteva lovituri, părinte.

— Mulțumesc, fiii mei. Cât privește loviturile, n-am nimic împotriva, cu condiția să vi le dați chiar voi înșivă.

— Și dumneavoastră, ce veți face?

— Nu pot rămâne cu voi. Mâine, cei din Gestapo nu mă vor mai crede. Le va trebui un vinovat. Am să fug așadar împreună cu copiii. Firește, voi veți dezvălui că eu i-am chemat pe partizani, complicii mei.

În minutele următoare, a avut loc spectacolul cel mai incredibil pe care mi-a fost dat să-l văd: tinerii seminariști începură să-și care pumni cu osârdie, cu seriozitate, cu precizie, care peste nas, care peste gură, care în ochi, fiecare mai cerând niscaiva scatoalce de la colegul lui dacă nu se socotea îndeajuns de lovit. Apoi părintele Pons îi legă zdravăn de picioarele paturilor și le mai vârî și câte un căluș în gură.

— Puteți respira?

Seminariștii dădură din cap în semn că da. Unii aveau chipul tumefiat, altora le sângera nasul, cu toții aveau lacrimi în ochi.

— Mulțumesc, fiii mei, spuse părintele Pons. Și, ca să rezistați până dimineață, gândiți-vă la Domnul nostru Isus Cristos.

Acestea fiind zise, verifică să ne luăm fiecare un bagaj ușor și, în cea mai desăvârșită liniște, ne puse să coborâm scara, apoi să ieșim pe ușa din spate.

— Unde mergem? murmură Rudy.

Deși eram singurul care aveam o oarecare idee despre locul cu pricina, am tăcut.

Am străbătut parcul până la luminiș. Acolo, părintele ne

opri.

— Copii, nu-mi pasă dacă o să mă socotiți nebun: n-o să mergem mai departe!

Ne expuse planul lui și ne-am petrecut restul nopții punându-l în aplicare.

Jumătate dintre noi merseră să se odihnească în cripta capelei. Cealaltă jumătate din care făceam și eu parte își consacră orele care urmau ștersului adevăratelor indicii și creării altora false. Pământul, îmbibat de ploaia recentă, se afunda sub picioare cu un clipocit: nimic mai ușor ca să putem lăsa niște frumoase urme.

Ceata noastră traversă așadar poiana și ieși din parc prin poarta cea îngustă. Apoi, izbind cu tocurile pantofilor în humusul moale, rupând crengi, pierzând în mod intenționat chiar și câteva obiecte, am coborât printre ogoare până la râu. Acolo, părintele ne-a dus până la un debarcader.

— Uite așa, vor crede că o barcă ne aștepta aici... Acum refacem traseul, dar înaintând de-a-ndăratelea, copii, ca să facem să se creadă că eram de două ori mai mulți și ca să evităm urmele în celălalt sens.

Întoarcerea a fost înceată, trudnică; alunecam; efortul se adăuga spaimei și oboselii. În poiană, ne rămase să facem ce era mai greu: să ștergem urmele de pași spre capela dezafectată, lovind terenul jilav cu ramuri frunzoase.

Se crăpa de ziuă când ne-am alăturat camarazilor adormiți în fundul criptei. Părintele Pons închise cu mare grijă ușile și trapa deasupra noastră. Aprinse doar o singură făclie în chip de opaiț.

— Dormiți, copii. În dimineața asta, nu avem o oră de deșteptare obligatorie.

Nu departe de locul unde mă prăbușisem istovit, părintele își făcu un locșor între câteva teancuri de cărți pe care le clădi în jurul lui ca pe un zid de cărămizi. Când m-a zărit, l-am întrebat:

— Pot să vin în camera dumneavoastră, părinte?

— Vino, micul meu Joseph.

M-am strecurat până la el și mi-am sprijinit obrazul de umărul lui slab. Abia am avut timp să-i ghicesc privirea înduioșată, că am și adormit.

Dimineața, când cei din Gestapo au năvălit în Vila Galbenă, au dat peste seminariștii legați fedeleş, au urlat că e scandalos, au luat-o pe urmele noastre false până la râu și ne-au căutat și mai departe: nu și-au închipuit nici măcar o

clipă că nu fugiserăm de acolo.

Nu se mai punea problema ca părintele Pons să se manifeste în mod vizibil. De asemenea, nici vorbă să mai rămânem în sinagoga secretă amenajată sub capelă. Dacă eram încă în viață, totul în această viață ridica acum probleme: vorbitul, mâncatul, urinatul, defecatul. Nici somnul nu mai era un refugiu, căci dormeam pe jos și fiecare în ritmul lui.

— Vezi tu, Joseph, îmi spunea cu umor părintele, croaziera pe arca lui Noe nu trebuie să fi fost chiar o călătorie de plăcere.

Foarte repede, rețeaua de partizani din Rezistență a venit după noi luându-ne unul câte unul ca să ne ascundă prin alte părți. Rudy pleacă printre primii. Cu siguranță pentru că ocupa prea mult loc. Părintele Pons nu arată niciodată spre mine celor care ne recuperau. Să fi fost cu intenție? Îndrăzneam să cred că voia să mă țină în preajma lui cât mai mult timp cu putință.

— Poate că Alianții vor câștiga mai curând decât e prevăzut? Poate că vom fi în curând eliberați? Îmi spunea el, făcându-mi cu ochiul.

Profită de acele săptămâni ca să-și îmbunătățească cunoștințele de religie ebraică împreună cu mine.

— Viețile voastre nu sunt doar viețile voastre, ele sunt purtătoare ale unui mesaj. Nu vreau să vă las să fiți exterminați, hai, la treabă.

Într-o zi, când nu mai eram decât cinci în criptă, i i-am arătat părintelui pe cei trei camarazi ai mei adormiți.

— Vedeți, părinte, n-aș vrea să mor cu ei.

— De ce?

— Pentru că, chiar dacă trăiesc acum alături de ei, nu sunt prietenii mei. Ce împart eu cu ei? Doar faptul că sunt o victimă.

— De ce îmi spui asta, Joseph?

— Pentru că aș prefera să mor împreună cu dumneavoastră.

Mi-am lăsat capul să alunece pe genunchii lui și i-am încredințat gândurile care mă chinuiau.

— Aș prefera să mor împreună cu dumneavoastră pentru că pe dumneavoastră vă prefer. Aș prefera să mor împreună cu dumneavoastră pentru că nu vreau să vă plâng și încă și mai puțin să plângeți dumneavoastră după mine. Aș prefera să mor cu dumneavoastră pentru că ați fi atunci ultima persoană pe care aș vedea-o în lumea asta. Aș prefera să mor cu dumneavoastră pentru că cerul, fără dumneavoastră, n-are

să-mi placă, ba chiar are să mă neliniștească.

În clipa aceea, izbucniră niște strigăte în ușa capelei.

— Bruxelles-ul e liber! Am câștigat! Bruxelles-ul a fost eliberat de englezi!

Părintele sări în picioare și mă luă în brațe.

— Liberi! Auzi, Joseph? Suntem liberi! Nemții se cărăbănesc!

Se treziră și ceilalți copii.

Partizanii din Rezistență ne eliberară din criptă și începurăm să alergăm, să țopăim, să râdem pe străzile din Chemlay. Strigăte de bucurie urcau din toate casele, se trăgea cu pușca în văzduh, drapelele se rostogoleau afară peste geamuri, se improvizau dansuri, se scoteau sticle cu alcool dosite în urmă cu cinci ani.

Până seara am stat în brațele părintelui. Comentând evenimentele cu fiecare sătean în parte, pe obraji îi curgeau lacrimi de bucurie. I le ștergeam cu mâinile mele. Din moment ce era o zi de veselie, aveam dreptul să am nouă ani, să stau ca un copil pe umerii omului care mă salvase, aveam dreptul să-i sărut obrajii trandafirii și sărați, aveam dreptul să râd în hohote fără motiv. Până seara, radios, nu m-am dezlipit de el. Chiar dacă atârnam greu, nu s-a plâns deloc.

— Războiul se va sfârși curând!

— Americanii atacă spre Liège.

— Trăiască americanii!

— Trăiască englezii!

— Să trăim și noi!

— Ura!

Din acea zi de 4 septembrie 1944, am crezut mereu că Bruxelles-ul fusese eliberat pentru că, așa brusc, fără ocolișuri, îi declarasem părintelui Pons iubirea mea. Am fost marcat pe veci de acea zi. De atunci începând, m-am așteptat întotdeauna să explodeze petarde și să se desfășoare drapele atunci când îi mărturiseam sentimentele mele unei femei.

Zilele care urmară se dovediră, în regiunea noastră, mai pline de pericole și de moarte decât perioada războiului. În timpul Ocupației, dușmanul era în mod clar vizibil, așadar vizat; în timpul Eliberării, împușcăturile porniră de ici, de colo, necontrolate, necontrolabile, iar haosul domni. După ce și-a adus îndărăt copiii la Vila Galbenă, părintele Pons ne interzise să ieșim în parc. Cu toate astea, Rudy și cu mine nu ne puteam opri să nu ne cățărăm în stejarul nostru, ale cărui crengi treceau dincolo de zid. Locurile prin care se putea vedea prin frunziș dădeau spre câmpia care se întindea, pustie, până la fermele îndepărtate. De acolo puteam, dacă nu să asistăm la lupte, măcar să le percepem ecoul. Astfel l-am văzut trecând într-o mașină decapotabilă pe ofițerul german care alesese să nu ne denunțe atunci la dușuri: era în cămașă, însângerat, cu chipul tumefiat, ras în cap, ținut strâns de niște eliberatori înarmați care îl conduceau spre nu știu ce răzbunare...

Aprovizionarea continua să constituie o problemă. Ca să ne mai înșelăm foamea, Rudy și cu mine căutam pe pajiște o iarbă verde-închis la culoare, mai groasă decât cea obișnuită, cu care ne umpleam mâinile, după care ne îndesam mănunchiul în gură. Era amar, chiar infect, dar măcar ne dădea impresia că avem ceva în gură.

Treptat, ordinea s-a întors. Totuși, ea nu ne aducea vești bune. Domnișoara Marcelle, farmacistă, fusese torturată cu atrocitate înainte de a fi deportată în Răsărit. Oare cum se va întoarce? Se va mai întoarce însă? Căci confirmarea a ceea ce bănuiam în timpul războiului ne venea acum: naziștii își asasinaseră prizonierii în lagărele lor de concentrare. Mii de făpturi umane fuseseră masacrate, doborâte de gloanțe, asfixiate cu gaz, arse sau îngropate de vii.

Am reînceput să fac pipi în pat. Spaima devenea retrospectivă: eram îngrozit de soarta de care tocmai scăpasem. Și rușinea mea devenea retrospectivă: mă gândeam la tatăl meu întrezărit atunci, pe care nu socotisem că e bine

să-l strig. Dar oare era chiar el? Mai era în viață? Dar mama? Am reînceput să-i iubesc, cu o iubire înzecită de remușcare.

În nopțile fără nori, evadam din dormitor și ieșeam să contemp lu cerul. Când fixam cu ochii „steaua lui Joseph și a mamei”, astrele începeau iarăși să cânte în idiș. Foarte repede, vederea mi se încetoș a, mă sufocam, stând cu brațele încrucișate, ținut pe pajiște, hrănindu-mă până la urmă cu muci și cu lacrimi.

Părintele Pons nu mai avea timp să-mi dea lecții de ebraică. Vreme de luni întregi, de dimineață până seara, alerga pe urmele părinților noștri, confruntând registrele criptate întocmite de rețelele de rezistență, aducând de la Bruxelles listele morților deportați.

Pentru unii dintre noi, veștile sosiră repede: erau singurii supraviețuitori ai familiilor lor. Când nu eram la ore, îi consolam, ne ocupam de ei, dar totodată ne gândeam în sinea noastră: nu cumva voi fi eu următorul? Să fie cumva o veste bună cea care întârzie? Sau una foarte proastă?

Rudy, de îndată ce faptele luară locul speranțelor, se hotărî să creadă că îi pierduse pe toți ai lui. „*Schlemazel* cum sunt, nu poate fi altfel.” Efectiv, părintele Pons se întoarse, de la o săptămână la alta, cu sinist ra confirmare că fratele mai mare al lui Rudy, apoi ceilalți frați, apoi surorile, apoi tatăl lui, fuseseră gazați la Auschwitz. De fiecare dată, o colosală durere mută îl dobor a pe prietenul meu: petreceam câteva ceasuri întinși pe iarbă, cu fața spre cerul plin de soare și de rândunele, ținându-ne de mână. Cred că plângea, dar nu cutezam să mă întorc spre el, de teamă să nu-l umilesc.

Într-o seară, părintele Pons se întoarse de la Bruxelles cu obrazul încins de cât pedalase în viteză și se duse glonț la Rudy:

— Rudy, mama ta trăiește. Va sosi la Bruxelles vineri, cu convoiul supraviețuitorilor.

În noaptea aceea, Rudy plânse amarnic, cu sughituri de ușurare, încât am crezut că o să moară sufocat de lacrimi înainte să-și revadă mama.

Vineri, Rudy se sculă înainte de venirea zorilor ca să se spele, să se îmbrace, să-și curețe încălțările, să adopte un stil burghez pe care nu-l mai văzusem până atunci la el, astfel că a fost cât pe ce să nu-l recunosc, așa cum era cu părul dat cu briantină și pieptănat cu creastă, dacă nu i-aș fi văzut urechile de faun. Surescitat, nu contenea să dea din gură, sărind de la o idee la alta, lăsându-și frazele neterminate ca să înceapă altele.

Reușind să facă rost cu împrumut de o mașină, părintele Pons decise că voi lua și eu parte la călătorie și, pentru prima oară în ultimii trei ani, am părăsit Vila Galbenă. Din pricina bucuriei lui Rudy, o lăsasem mai moale cu neliniștile personale legate de soarta propriei mele familii.

La Bruxelles o ploaie fină ca un praf de apă cădea ușor printre fațadele cenușii, aburindu-ne geamurile de la mașină cu o ceață transparentă, făcând să lucească trotuarele. Ajuns la hotelul mare și luxos unde erau aduși supraviețuitorii, Rudy se năpusti spre portarul în uniformă roșie cu fireturi aurii.

— Unde e pianul? Va trebui s-o duc acolo pe mama. E o pianistă fără seamăn. De mare virtuozitate. Dă concerte.

Odată reperat instrumentul cel lung și lăcuit de la bar, ni se aduse la cunoștință că cei salvați sosiseră deja și că, după ce fuseseră despăducheați și conduși la etuvă, se aflau la restaurant, unde erau hrăniți.

Rudy dădu fuga în sala restaurantului, cu părintele Pons și cu mine pe urmele lui.

O priveliște insuportabilă ne întâmpină acolo: bărbați și femei cu trupuri rahitice, cu pielea cenușie lipită de oase, toți cu cearcăne adânci sub ochii goi, extenuați în așa hal încât le venea greu să țină tacâmurile în mâini, stăteau aplecați deasupra supei. Nu dădură nici o atenție sosirii noastre, atât erau de avizi să se hrănească, neliniștiți că vor fi împiedicați s-o facă.

Rudy cercetă din ochi sala.

— Nu e aici. Mai e și un alt restaurant, părinte?

— Mă duc să întreb, răspunse acesta.

În acel moment o voce țâșni dinspre o banchetă.

— Rudy!

O femeie se ridică, gata să cadă când ne făcu semn cu mâna.

— Rudy!

— Mămico!

Rudy se năpusti spre cea care-l striga și o strânse în brațe.

N-o recunoșteam în făptura ei pe mama pe care mi-o descrisese Rudy, o femeie înaltă, cu un aer suveran, spunea el, cu piept maiestuos, cu ochi de culoarea oțelului, cu păr negru ce părea că nu se mai termină, bogat, stufos, care stârnise mereu admirația publicului. În loc de asta, el strângea în brațe o bătrânică aproape cheală, cu privire fixă, temătoare, de un cenușiu spălăcit, al cărei trup osos, mare și plat, se întrezărea sub o rochie de lână.

În timpul ăsta, își șoptiră la ureche fraze în idiș, plânseră unul în brațele celuilalt, iar eu am tras concluzia că Rudy, dacă nu cumva se înșelase în privința persoanei, atunci cu siguranță își înfrumusețase amintirile.

Voi s-o ia cu el.

— Vino, mămico, e un pian aici, în hotel.

— Nu, Rudy, vreau mai întâi să termin de mâncat.

— Hai, mămico, vino.

— N-am terminat morcovii, spuse ea bătând din picior, ca o fetiță îndărătnică.

Rudy își arată surpriza: n-o mai avea în fața lui pe mama cea autoritară, ci o fetiță care nu voia să lase gamela din mână. Părintele Pons îi sugerează printr-un gest să n-o contrazică.

Ea își termină supa încet, conștiincios, înmuie o bucată de pâine în farfurie, ștergând porțelanul până ce-l lăasă imaculat, indiferentă la toate celelalte. În jurul ei, toți ceilalți supraviețuitori făceau la fel. Înfometați ani de zile, mâncau acum cu o poftă de nestăvilit.

Apoi Rudy o ajută să se ridice oferindu-i brațul și făcu prezentările. În pofida epuizării, ea ne zâmbi grațios.

— Știți, îi spuse ea părintelui Pons, nu m-am păstrat în viață decât pentru că nutream speranța să-l regăsesc pe Rudy.

Rudy clipi și făcu să devieze conversația.

— Hai să mergem la pian, mămico.

După ce străbătură saloanele care păreau sculptate în bezele cu cremă, după ce trecură de câteva uși îngreunate de perdele groase din mătase, o așeză cu precauții pe taburetul pianului și ridică ușor capacul instrumentului.

Ea se uită la pianul cu semicoadă cuprinsă de emoție, apoi de neîncredere. Mai știa oare să cânte? Piciorul i se târî spre pedală. Mângâie clapele cu degetele. Tremura. Îi era teamă.

— Cântă, mamă, cântă! îi șopti Rudy.

Panicată, își privi fiul. Nu cuteza să-i spună că nu era sigură că va izbuti, că nu va mai avea putere, că...

— Cântă, mamă, cântă. Și eu am trecut războiul gândindu-mă că într-o bună zi vei cânta din nou pentru mine.

Ea se clătină, se prinse de margine, apoi se uită atentă la clape ca la un obstacol pe care trebuia să-l învingă. Mâinile i se apropiară de clape, timide, apoi se afundară delicat în fildeșul lor.

Se înălță atunci cântecul cel mai suav și mai trist pe care mi-a fost dat să-l aud. Subțiratică, cu sunete la început rare, apoi tot mai bogată, mai sigură, muzica se năștea, se amplifica, se dezvolta, răvășitoare, pierdută.

Cântând, mama lui Rudy recăpăta parcă substanță. O deslușeam acum, îndărătul celei pe care o vedeam, pe femeia pe care mi-o descrisese Rudy.

La sfârșitul bucății, se întoarse spre fiul ei.

— Chopin, murmură ea. N-a trecut prin suferințele noastre și, cu toate astea, a ghicit totul.

Rudy o sărută pe gât.

— Ai să reîncepi studiile, Rudy?

— Promit.

În cursul săptămânilor următoare, am văzut-o regulat pe mama lui Rudy, pe care o domnișoară bătrână de la Chemlay acceptase s-o ia în gazdă la ea acasă. Își recăpăta formele, culorile, părul de pe cap, autoritatea, iar Rudy, care se ducea seara la ea, încetă să mai fie imposibilul elev leneș de până atunci, dovedind chiar niște aptitudini uimitoare pentru matematică.

Duminica, Vila Galbenă devenea locul de adunare al copiilor care fuseseră ascunși. Erau aduși din împrejurimi toți cei care, de la trei la șaisprezece ani, încă nu fuseseră revendicați de rude. Se urcau pe o estradă improvizată în curtea interioară a școlii. Oamenii veneau în număr mare, care pentru a-și regăsi fiul sau fiica, nepotul sau nepoata, care pentru vreo rudă îndepărtată de care se socotea, după holocaust, răspunzător. Se mai înscriau și perechi care doreau să adopte orfani.

Pe cât le așteptam, pe atât mă temeam de acele dimineți. De fiecare dată când înaintam pe estradă, după ce era rostit numele meu, trăgeam nădejde să aud un strigăt, cel al mamei. De fiecare dată când făceam cale-ntoarsă într-o tăcere politicoasă, îmi venea să mă mutilez singur.

— E vina mea, părinte, că mama și tata nu se întorc: nu m-am gândit la ei în timpul războiului.

— Nu spune prostii, Joseph. Dacă părinții tăi nu s-ar întoarce, ar fi din vina lui Hider și a naziștilor. Dar nu din vina ta și nici a lor.

— Nu vreți să mă propuneți pentru adopție?

— E prea devreme, Joseph. Fără un act care să certifice decesul ascendenților, nu am dreptul asta.

— Oricum, pe mine nimeni n-o să mă vrea!

— Atunci, trebuie să sper.

— Detest să sper. Mă simt un nimeni murdar atunci când sper.

— Fii mai umil și speră un pic.

În duminica aceea, după tradiționalul târg de copii, pleoștit

și umilit încă o dată, am decis să-l însoțesc pe Rudy, care se ducea să ia ceaiul cu mama lui în sat.

Coboram pe drum când am văzut două siluete, în zare, urcând coasta.

Fără să mă gândesc ce fac, am început să alerg. Picioarele mele nu mai atingeau pământul. Aș fi fost în stare să zbor. Înaintam atât de repede, încât mă temeam să nu mi se desprindă piciorul din șold.

Nu recunoscusem nici bărbatul, nici femeia: recunoscusem paltonul mamei mele. Un palton ecosez roz cu verde, împodobit cu glugă. Mama! Nu mai văzusem niciodată pe cineva purtând un astfel de palton roz cu verde împodobit cu glugă.

— Joseph!

M-am prăbușit în brațele părinților mei. Fără suflare, fără să pot rosti o vorbă, îi pipăiam, îi apăsam, îi strângeam la piept, îi cercetam, mă agățam de ei, îi împiedicam să plece. Repetam de o sută de ori aceleași gesturi dezordonate. Da, îi simțeam, îi vedeam, da, erau ei cu adevărat în came și oase.

Eram atât de fericit că mi-era rău.

— Joseph, micul meu Joseph! Mishke, ai văzut ce frumos s-a făcut?

— Ai crescut, fiule!

Spuneau tot soiul de fleacuri prostești, lucruri neînsemnate, care mă făceau să plâng. Eu, în schimb, nu mai izbuteam să rostesc nimic. O suferință veche de trei ani durată separării noastre – se abătuse peste umerii mei și mă doborâse. Cu gura deschisă într-un lung țipăt mut, nu reușeam decât să plâng în hohote.

Când își dădură seama că nu răspundeau la nici una dintre întrebările lor, mama i se adresă lui Rudy.

— Josephélé al meu e prea emoționat. Nu-i așa?

Rudy confirmă. Faptul că mama era din nou aici să mă-nțeleagă, să-mi ghicească gândurile, îmi smulse o nouă rafală de lacrimi.

Am petrecut mai bine de o oră fără să-mi pot recăpăta glasul. În timpul acestei ore, nu le-am dat drumul, cu o mână agățată de brațul tatei, cu cealaltă strânsă în palma mamei. În timpul acestei ore, am aflat, din cele povestite părintelui Pons, cum supraviețuiseră, nu departe de acolo, ascunși într-o fermă mare unde munceau ca lucrători agricoli. Dacă avuseseră nevoie de atât de mult timp ca să mă localizeze, era din pricină că, odată înapoiți la Bruxelles, contele și contesa de Sully fiind dispăruți, partizanii din Rezistență îi puseseră, în

legătură cu mine, pe o pistă greșită care îi dusesese până în Olanda.

În timp ce ei își istoriseau pățaniile, mama se întorcea des către mine și mă mângâia murmurând:

— Josephélé al meu...

Cât de copleșit mă simțeam regăsind idișul, limba aceea atât de tândră, încât nu poți nici măcar să chemi un copil pe numele lui mic fără să adaugi o mângâiere, un diminutiv, o silabă dulce la auz, ca pe o acadea oferită în miezul cuvântului... În felul ăsta mi-am revenit repede și nu m-am gândit decât cum să-i duc să-mi viziteze domeniul, Vila Galbenă cu parcul ei, unde petrecusem niște ani atât de veseli.

Când isprăviră de povestit, se aplecară spre mine:

— Noi o să ne întoarcem la Bruxelles. Vrei să te duci să-ți iei lucrurile?

Și atunci mi-am redobândit graiul.

— Cum? Nu pot să rămân aici?

O tăcere consternată îmi întâmpină întrebarea. Mama clipi din ochi, nesigură că auzise bine, tata se uită fix în tavan înclăștându-și fălcile, iar părintele Pons întinse gâtul în direcția mea.

— Ce ai spus, Joseph?

Mi-am dat brusc seama cât de cumplit trebuie să fi răsunat cuvintele mele în urechile părinților mei. Mă năpădi rușinea! Prea târziu! Căci am dat un bis, trăgând nădejde că acum voi produce un alt efect decât prima oară:

— Nu pot rămâne aici?

Greșeală fatală! Era și mai rău! Ochii lor se împăienjeniră; își întoarseră fața spre fereastră. Părintele Pons înălță din sprâncene.

— Ți dai seama ce spui, Joseph?

— Spun că vreau să rămân aici.

Palma se abătu asupra mea fără s-o anticipez. Părintele Pons, cu mâna încinsă, mă privea cu tristețe. L-am privit și eu, speriat: nu mă mai lovise niciodată.

— Scuzați-mă, părinte, am îngăimat.

Dădu sever din cap ca să mă facă să pricep că nu aceea era reacția pe care o aștepta de la mine; din ochi, îmi făcu semn spre părinți. L-am ascultat.

— Scuză-mă, tăticule, scuza-mă, mămico. Era doar un mod de a spune că m-am simțit bine aici, un fel de a spune mulțumesc.

Părinții își deschiseră brațele.

— Ai dreptate, dragul meu. Nu vom putea niciodată să-i

mulțumim îndeajuns părintelui Pons.

— Așa e! reluă tata.

— Ai auzit, Josephélé al nostru și-a pierdut accentul. N-o să ne mai creadă lumea că e fiul nostru.

— Dar are dreptate. Ar trebui să terminăm odată cu idișul ăsta nefericit.

I-am întrerupt ca să precizez, uitându-mă fix la părintele Pons:

— Voiam doar să spun că are să mă doară să vă părăsesc...

Odată reîntors la Bruxelles, m-am străduit în zadar să descopăr cu plăcere casa spațioasă pe care o închiriase tata, lansat acum în afaceri cu o energie revanșardă, m-am străduit în zadar să mă las în voia mângâierilor, blândeții și intonațiilor cântate ale mamei, mă simțeam singur, în derivă într-o barcă fără vâsle. Bruxelles, oraș imens, fără limite, deschis în calea tuturor vânturilor, era lipsit de un zid împrejmuitor care să mă liniștească. Măneam după pofta inimii, eram îmbrăcat și încălțat pe măsură, acumulam jucării și cărți în superba cameră care îmi era rezervată, dar ceasurile petrecute cu părintele Pons, pe când stăteam să cugetăm la marile mistere, îmi lipseau. Noii mei colegi de școală mi se păreau insipizi, profesorii niște mașinării, cursurile – insignifiante, căminul propriu plicticos. Nu îți poți regăsi părinții doar îmbrățișându-i. În acești trei ani, îmi deveniseră străini, fără îndoială pentru că se schimbaseră, fără îndoială pentru că și eu mă schimbasem. Lăsaseră un copil și recuperaseră un adolescent. Apetitul de reușită materială care îl obseda pe tata îl transformase atât de mult, încât îmi venea greu să-l recunosc pe umilul croitor plângăreț din Schaerbeek în nababul prosper care se ocupa de import-export.

— Vei vedea, fiule, am să fac avere, iar tu nu va trebui decât să preiei afacerea mai târziu, mă anunța el, cu ochii strălucindu-i de încântare.

Aveam oare chef să devin la fel ca el?

Când îmi propuse să pregătească pentru mine bar-mitzvah, comuniunea, înscriindu-mă la *heder* școala evreiască tradițională, am refuzat spontan.

— Nu vrei să-ți faci bar-mitzvah?

— Nu.

— Nu vrei să înveți să citești Tora, să scrii și să te rogi în ebraică?

— Nu.

— Și de ce?

— Vreau să devin catolic!

Răspunsul n-a întârziat: o palmă rece, puternică, seacă. A doua, în doar câteva săptămâni. După părintele Pons, tata. Eliberarea, pentru mine, însemna mai cu seamă eliberarea palmelor.

A chemat-o pe mama și a luat-o drept martor. Am repetat și am confirmat că doream să adopt religia catolică. Mama a plâns, tata a strigat. Chiar în seara aceea, am fugit de acasă.

Pe bicicletă, înșelându-mă de câteva ori asupra direcției, am parcurs iarăși drumul care ducea la Chemlay și am ajuns în jur de ora unsprezece noaptea la Vila Galbenă.

Nici măcar n-am sunat la poartă. Dând ocol zidului împrejmuit, am împins poarta ruginită care dădea spre luminiș și m-am îndreptat spre capela dezafectată.

Ușa era deschisă. Chepengul de asemenea.

După cum prevăzusem, părintele Pons se afla în criptă.

Deschise brațele când mă văzu. M-am aruncat la pieptul lui și m-am eliberat de povara confuziei.

— Ai merita să-ți mai trag o palmă, zise el, strângându-mă blând la piept.

— Dar ce-aveți toți cu mine?

Îmi porunci să mă așez și aprinse câteva făclii.

— Joseph, ești unul dintre ultimii supraviețuitori ai unui popor glorios care tocmai a trecut prin masacru. Șase milioane de evrei au fost asasinați... șase milioane! În fața acestor cadavre, nu te poți ascunde.

— Ce am eu în comun cu ei, părinte?

— Faptul că ei sunt cei care ți-au dat viață. Că ai fost amenințat cu moartea odată cu ei.

— Ei, și? Am dreptul să gândesc altfel, nu-i așa?

— Desigur. Totuși trebuie ca tu să depui mărturie că ei au existat, la ceasul când ei nu mai există.

— De ce eu și nu dumneavoastră?

— Și eu trebuie s-o fac, fiecare în felul lui.

— Nu vreau să-mi fac bar-mitzvah. Vreau să cred în Isus Cristos, la fel ca dumneavoastră.

— Ascultă, Joseph, ai să-ți faci bar-mitzvah pentru că îți iubești mama și îți respecti tatăl. Cât privește religia, ai să vezi tu mai târziu.

— Dar...

— Astăzi, este esențial ca tu să accepți că ești evreu. Asta n-are nimic de-a face cu credința. Mai târziu, dacă o s-o dorești în continuare, vei putea deveni un evreu convertit.

— Atunci am să fiu întotdeauna evreu, evreu pe veci?

— Da. Evreu pe veci. Acceptă să faci bar-mitzvah, Joseph. Altfel, ai să le frângi inima părinților tăi.

Intuiam că avea dreptate.

— De fapt, părinte, îmi plăcea să fiu evreu alături de dumneavoastră.

Izbucni în râs.

— Și mie, Joseph, îmi plăcea să fiu evreu alături de tine.

Ne-am amuzat o bucată de vreme. Apoi, mă apucă de umeri.

— Tatăl tău te iubește, Joseph. Poate că există o anumită stângăcie în iubirea lui sau poate că te iubește într-un fel care ție nu-ți place, și totuși nu va mai iubi niciodată pe nimeni altcineva la fel de mult și în acest mod.

— Nici măcar dumneavoastră?

— Joseph, eu te iubesc la fel de mult ca pe orice alt copil, poate ceva mai mult. Dar nu e același fel de iubire.

După ușurarea pe care am simțit-o, am înțeles că după fraza aceea venisem de fapt.

— Eliberează-te de mine, Joseph. Eu mi-am încheiat sarcina. De acum înainte putem fi prieteni.

Făcând un gest circular cu mâna, îmi arată cripta.

— N-ai observat nimic?

Deși era penumbră, am constatat că sfeșnicele dispăruseră, la fel ca Tora, fotografiile cu Ierusalimul... M-am apropiat de cărțile stivuite pe rafturi.

— Ce-s astea?... Nu mai sunt în ebraică...

— Aici nu mai e sinagogă.

— Ce se întâmplă?

— Încep o nouă colecție.

Își trecu mâna a mângâiere peste câteva cărți ale căror caractere nu-mi erau cunoscute.

— Stalin are să sfârșească prin a ucide sufletul rus: am început să colecționez operele poezilor disidenți.

Părintele ne trăda! A perceput firește reproșul din ochii mei.

— Nu, nu te trădez, Joseph. Pentru evrei, tu ești aici. Tu ești Noe de-acum înainte.

Termin de redactat povestirea asta pe o terasă la umbră, în fața unei mări de măslini, în loc să mă retrag împreună cu camarazii mei pentru siestă, eu n-am fugit de căldură, căci soarele îmi umple sufletul de veselie.

S-au scurs cincizeci de ani de la acele evenimente. În cele din urmă, mi-am făcut bar-mitzvah, am continuat afacerea tatei și nu m-am convertit la creștinism. Am învățat cu pasiune religia părinților mei și am transmis-o copiilor mei. Dar Dumnezeu n-a venit la întâlnire...

Niciodată, în decursul întregii mele existențe de evreu pios, apoi de evreu indiferent, nu l-am regăsit pe Dumnezeu pe care l-am simțit în copilărie în biserița aceea de țară, între vitraliile magice, îngerii purtători de ghirlande și sunetul ca un tors al orgii, acel Dumnezeu binevoitor care plutea pe deasupra buchetelor de crini, pe deasupra flăcărilor și a mirosurilor de lemn dat cu ceară, contemplându-i pe copiii ascunși și pe sătenii complici.

N-am încetat niciodată să-l vizitez pe părintele Pons. M-am întors mai întâi la Chemlay în 1948, când municipalitatea a dat unei străzi numele domnișoarei Marcelle, care nu se mai întorsese din deportare. Eram cu toții acolo, copiii pe care îi adunase, îi hrănise, îi înzestrase cu acte false. Înainte de a trage în jos pânza de pe placa comemorativă consacrată ei, primarul a rostit un discurs despre farmacistă, evocându-l de asemenea pe tatăl ei, ofițer erou din războiul precedent. În mijlocul florilor tronau fotografiile lor. Mă uitam la portretul domnișoarei poreclite „Ei, drăcia dracului” și la cel al tatălui ei: erau aidoma, leiți unul cu altul, la fel de îngrozitor de urâți, în afară de faptul că militarul arbora și o mustață. Trei rabini cu diplomă au ridicat în slăvi memoria și curajul aceleia care își dăduse viața; părintele i-a condus mai apoi ca să le arate precedenta lui colecție.

Când m-am căsătorit cu Barbara, părintele avu prilejul să intre într-o sinagogă adevărată; a putut astfel asista la

desfășurarea ritualului, cuprins de încântare. Mai apoi, a venit deseori în casa noastră la sărbătorile de Yom Kipur, de Rosh Hashana sau la aniversările copiilor mei. Totuși, preferam să mă duc eu la Chemlay, ca să cobor împreună cu el în cripta capelei care oferea neconținut confortul armonioasei sale dezordini. Pe parcursul a treizeci de ani, m-a anunțat de multe ori:

— Încep o colecție.

Desigur, nimic nu e asimilabil cu Shoah și nici un rău nu se poate compara cu alt rău, dar de fiecare dată când un popor de pe pământ se vedea amenințat de nebunia altor oameni, părintele începea să salveze obiectele care erau martore ale sufletelor amenințate. Asta înseamnă că a adunat o sumedenie de mărunțișuri în arca sa asemănătoare aceleia a lui Noe: a fost o colecție despre indienii din America, o alta vietnameză, colecția călugărilor tibetani.

Citind ziarele, ajungeam să prevăd când, la viitoarea mea vizită, părintele Pons mă va anunța:

— Încep o colecție.

Rudy și cu mine am rămas prieteni. Am contribuit la construirea Israelului. Eu am dat bani, el chiar s-a instalat acolo. De mii de ori, părintele Pons ne-a declarat că se bucura să vadă ebraica, acea limbă sacră, reînviind.

La Ierusalim, institutul Yad Vashem a decis să decerneze titlul de „Drepti ai Popoarelor” acelor care, pe vremea nazismului și a terorii, au reprezentat partea cea mai bună a omenirii salvând evrei cu prețul vieții. Părintele Pons a primit numele de Drept în decembrie 1983.

N-a știut-o niciodată, tocmai murise. Cu siguranță că, în modestia sa, n-ar fi acceptat ceremonia pe care aveam de gând s-o organizăm Rudy și cu mine; fără îndoială că ar fi protestat că nu se cuvenea să-i mulțumim, că nu-și făcuse decât datoria ascultând ce-i dicta inima. În realitate, o astfel de sărbătorire ne-ar fi făcut cea mai mare plăcere nouă, copiilor lui.

În dimineața aceea, Rudy și cu mine am mers să ne plimbăm pe potecile pădurii care, în Israel, îi poartă numele. „Pădurea părintelui Pons” numără două sute șaptezeci și unu de arbori reprezentând cei două sute șaptezeci și unu de copii pe care i-a salvat.

Arbuști tineri cresc de acum la piciorul trunchiurilor mai bătrâne.

— Privește, Rudy, vor fi și mai mulți arbori, pădurea nu va mai însemna nimic...

— E normal, Joseph. Tu câți copii ai? Patru. Dar nepoți?

Cinci. Salvându-te pe tine, părintele Pons a salvat nouă persoane, în capul meu, douăsprezece. La viitoarea generație, asta va constitui și mai mult. Și mereu tot mai mult. Peste câteva secole, el va fi salvat milioane de ființe umane.

— La fel ca Noe.

— Îți amintești de Biblie, necredinciosule? Mă uimești...

Nu mai puțin ca altădată, Rudy și cu mine ne arătăm diferiți în toate. Și ne iubim la fel de mult. Ne putem certa cu vehemență, apoi ne îmbrățișăm și ne urăm noapte bună. De fiecare dată când îl regăsesc aici, la ferma lui din Palestina, sau când vine după mine în Belgia, ne luăm la harță în legătură cu Israelul. Dacă eu susțin această națiune tânără, nu aprob fiecare dintre actele ei, contrar lui Rudy care adoptă și justifică cele mai mici impulsuri ale regimului, chiar și pe cele mai războinice.

— Totuși, Rudy, a fi de partea statului Israel nu înseamnă să aprobi tot ce decide Israelul. Trebuie făcută pace cu palestinienii. Au tot atâtea drepturi ca și tine de a trăi aici. E și teritoriul lor. Trăiau aici înainte să se stabilească statul Israel. Istoria însăși a prigoanei noastre ar trebui să ne facă să le adresăm cuvintele pe care noi înșine le-am așteptat atâtea veacuri.

— Da, dar siguranța noastră...

— Pacea, Rudy, pacea, asta ne-a învățat părintele Pons să dorim.

— Nu fi naiv, Joseph. Cel mai bun mijloc de a ajunge la pace este adesea războiul.

— Nu sunt de acord. Cu cât se va acumula mai multă ură între cele două tabere, cu atât pacea va fi mai puțin posibilă.

Adineauri, întorcându-ne la plantația de măslini, am trecut pe dinaintea unei case palestiniene care tocmai fusese distrusă de șenilele unui tanc. Obiectele casei zăceau împrăștiate în praful care urca spre cer. Două cete de copii se bateau cu violență în mijlocul dărâmăturilor.

L-am pus să oprească jeepul.

— Ce e asta?

— Represalii din partea noastră, mi-a răspuns el. Ieri a avut loc atentatul sinucigaș al unui palestinian. Trei victime. Trebuia să reacționăm.

Fără să răspund, am coborât din mașină și am pășit peste moloz.

Două bande rivale, băieți evrei și palestinieni, aruncau cu pietre unii în alții. Cum nu se nimereau, unul dintre ei a apucat o bârnă, s-a repezit spre adversarul cel mai apropiat și

I-a izbit. Riposta n-a întârziat, în câteva secunde, puștii din cele două clanuri își administrau lovituri zdravene folosindu-se de scânduri.

M-am năpustit spre ei urlând.

S-au temut oare? Au profitat de diversiune ca să pună capăt luptei? Se risipiră în direcții opuse.

Rudy veni după mine încet, blazat.

Aplecându-mă, am cercetat obiectele pierdute de copii. Am ridicat de pe jos o kippa și un șal palestinian. Am vârât-o pe una în buzunarul drept, pe celălalt în buzunarul stâng.

— Ce faci? mă întrebă Rudy.

— Încep o colecție.